

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060303

SLUTLIGT BESLUT
2024-02-27
Stockholm

Mål nr
ÖM 7938-23

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, beslut 2023-05-17 i mål nr M 305-99,
se bilaga A

PARTER

Klagande

Vattenfall Vattenkraft AB, 556810-1520
c/o Vattenfall AB
971 77 Luleå

Ombud: Advokat MIWE
Foyen Advokatfirma KB
Box 7229
103 89 Stockholm

Motparter

1. Vännäs kommun
2. Vindelns kommun
3. Arjeplogs kommun
4. Sorsele kommun
5. Lycksele kommun
Adress för 1–5: c/o ombudet

Ombud för 1–5: Advokat CAGU

Landahl Advokatbyrå KB
Box 19143
104 32 Stockholm

6. Kammarkollegiet
Box 2218
103 15 Stockholm

7–84. Enskilda sakägare, se bilaga B.

Ombud för 7–84: Advokat NIRI

Dok.Id 2041515

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		måndag – fredag 08:00–16:30

SAKEN

Tillåtligheten av yrkande om minimitappning m.m. i mål om uppskjutna frågor om bl.a. slutliga vattenhushållningsbestämmelser för Stornorrfors kraftstation i Vindelälven i Umeå kommun; nu fråga om avvisning av överklagande

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avvisar Vattenfall Vattenkraft AB:s överklagande.
 2. Vattenfall Vattenkraft AB ska betala ersättning för Vännäs kommuns, Vindelns kommuns, Arjeplogs kommuns, Sorsele kommuns och Lycksele kommuns rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 4 800 kr vardera, avseende ombudsarvode, och ränta på respektive belopp enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut till dess betalning sker.
 3. Vattenfall Vattenkraft AB ska betala ersättning för Kammarkollegiets rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 6 400 kr och ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut till dess betalning sker.
-

BAKGRUND

Tidigare avgöranden och överenskommelser

I dom den 18 juli 1956 (mål A 40/1953) förklarade Norrbygdens vattendomstol verksamheten vid Stornorrfors kraftstation i Vindelälven i Umeå kommun tillåtlig. Tillstånd till byggande och drift av aggregat i kraftverket meddelades sedan i domar i det målet den 11 oktober 1958 och den 29 februari 1960 samt i dom den 28 augusti 1981 i mål A 5/80. Ett antal frågor sköts upp under en provotid, bl.a. frågan om företagets inverkan på enskilt fiske (dom den 30 december 1966) och frågan om slutliga vattenhushållningsbestämmelser (se t.ex. dom den 10 maj 1958 och den 16 maj 1961). De uppskjutna frågorna kom sedermera att handläggas i mark- och miljödomstolens mål nr M 305-99.

2008 ingick Vattenfall AB och Umeå kommun, å den ena sidan, samt, å den andra sidan, Vännäs, Vindelns, Arjeplogs, Sorsele och Lycksele kommuner (Vindelälvs kommunerna), Kammarkollegiet samt enskilda sakägare uppströms dämningsområdet företrädda av advokaten NIRI ett avtal: "*Avtal avseende förlikning i Stornorrforsmålet (M 305-99)*". Enligt avtalet skulle bolaget avsätta 25 000 000 kr till vandringsförbättrande åtgärder genom att utreda och anlägga en fiskväg. Beslut skulle fattas av en styrgrupp. I avtalet anges att om oenighet föreligger mellan parterna beträffande fiskvägens möjliga genomförande som ett i huvudsak likvärdigt alternativ till en högre minimitappning i gamla älvfåran, kan part hänskjuta denna fråga till miljödomstolen för prövning. Sådant hänskjutande skulle ske senast viss tid efter att part fått del av styrgruppens ställningstagande i frågan.

Med anledning av avtalet yrkande bolaget vid miljödomstolen att provotiden skulle avslutas såvitt avsåg frågan om skador på fiske i Vindelälven uppströms dämningsområdet vid Stornorrfors kraftstation och hemställde att miljödomstolen skulle stadfästa avtalet som förlikning. I deldom den 19 december 2008 stadfäste miljödomstolen som förlikning beträffande skador på enskilt fiske i Vindelälven uppströms dämningsområdet vid Stornorrfors kraftstation det avtal som träffats mellan bolaget och bl.a. de enskilda sakägare som företräddes av advokaten NIRI. Miljödomstolen ålade

bolaget att som kompensation för skador på enskilda fiskeintressen i Vindelälven uppströms dämmningsområdet vid kraftstationen vidta de åtgärder som bolaget åtagit sig enligt avtalet. Bolaget förpliktades att utge ersättning för rättegångskostnader till bl.a. Kammarkollegiet och advokaten NIRI:s huvudmän. I deldomen anges inte vilka enskilda sakägare som avses. Av domskälen framgår att yrkandet om att avsluta provotiden för de enskilda fiskeintressena inom uppströmsområdet inte mött någon erinran men att Kammarkollegiet motsatt sig att provotiden avslutades såvitt avsåg inverkan på de allmänna fiskeintressena. Miljödomstolen anförde med anledning härav att frågorna om företagets inverkan på de allmänna fiskeintressena borde behandlas i ett sammanhang i målet och att provotiden därför borde avslutas endast såvitt avsåg de enskilda fiskeintressena inom uppströmsområdet.

Den nu aktuella prövningen i mark- och miljödomstolen

I februari 2021 diskuterades i styrgruppen om 2008 års avtal hade genomförts och styrgruppen skulle avslutas. Frågan överlämnades till parterna. Advokat NIRI vände sig därefter till mark- och miljödomstolen och påkallade genom ”hänskjutande” prövning av frågan om slutliga vattenhushållningsbestämmelser och framställde yrkande om fastställande av minimitappning. Vindelälvskommunerna och Kammarkollegiet anförde hos mark- och miljödomstolen att de stod fast vid sina i målet tidigare framställda yrkanden om minimitappning.

Vattenfall Vattenkraft AB (helägt dotterbolag till Vattenfall AB och ägare av kraftverket) invände att yrkandena inte kunde prövas. I beslut den 17 maj 2023 avslog mark- och miljödomstolen bolagets yrkande om avvisning av Vindelälvskommunernas samt Kammarkollegiets yrkande om minimitappning och hänskjutande enligt avtalet från 2008. Mark- och miljödomstolen avslog även bolagets yrkande om avvisning av motsvarande yrkande och hänskjutande av enskilda sakägare företrädna av advokaten NIRI (bortsett från EARTH:s yrkande om minimitappning, vilket yrkande mark- och miljödomstolen avvisade).

Bolaget har överklagat beslutet och vidhållit yrkandena om avvisning mot såväl Vindelälvskommunerna och Kammarkollegiet som de enskilda sakägarna.

Handläggningen i Mark- och miljööverdomstolen

Mark- och miljööverdomstolen har beviljat prövningstillstånd och inhämtat svarsskrift från Vindelälvs kommunerna och Kammarkollegiet.

Eftersom det inte på något tydligt sätt framgår av det överklagade beslutet vilka enskilda sakägare som omfattas av detsamma har Mark- och miljööverdomstolen inhämtat uppgift från mark- och miljödomstolen om detta. Efter att mark- och miljödomstolen redogjort för vilka enskilda sakägare som, enligt domstolens mening, omfattades av beslutet och vilka enskilda sakägare som alltjämt kvarstår i målet vid mark- och miljödomstolen, har Mark- och miljööverdomstolen tagit upp de kvarstående enskilda sakägarna som motparter här.

Härefter har fråga uppkommit om avvisning av överklagandet med hänsyn till bestämmelsen i 49 kap. 4 § rättegångsbalken om överklagande av beslut under rättegång genom vilket invändning om rättegångshinder har ogillats.

Mark- och miljööverdomstolen har bedömt att det inför prövningen av frågan om avvisning av överklagandet är tillräckligt att de nyss nämnda enskilda sakägarna tas upp som motparter här. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar dock att motpartsställningen behöver utredas ytterligare för det fall överklagandet prövas i sak. Detta särskilt eftersom det för enskilda sakägare torde råda nödvändig processgemenskap i de fall som ställningen som sakägare följer av fastighetsinnehav och fastigheten är delägd. Vid nödvändig processgemenskap förutsätts att samtliga delägare deltar, eller i vart fall får tillfälle att delta, i rättegången.

Mark- och miljööverdomstolen anmärker att det kan ifrågasättas om mark- och miljödomstolens beslut, som alltså inte anger vilka enskilda sakägare som omfattas av beslutet, är så oklart att beslutet bör undanröjas på grund av domvilla, i vart fall i den del det avser de enskilda motparterna, och målet återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling. När det finns skäl att avvisa ett överklagande får domstolen emellertid inte undanröja avgörandet därför att detta tillkommit efter domvilla (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken, 2023 JUNO Version 95, kommentaren till 52 kap.

5 §). Mark- och miljööverdomstolen prövar därför genom detta beslut först frågan om avvisning av överklagandet.

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Vattenfall Vattenkraft AB har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra mark- och miljödomstolens beslut och bifalla bolagets talan i mark- och miljödomstolen.

Vännäs kommun, Vindelns kommun, Arjeplogs kommun, Sorsele kommun och Lycksele kommun samt **Kammarkollegiet** har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens beslut.

Med hänsyn till oklarheterna kring vilka **enskilda sakägare** som omfattas av det överklagade beslutet har svarsskrift ännu inte inhämtats från dem.

Vattenfall Vattenkraft AB har fått tillfälle att yttra sig över frågan om avvisning av överklagandet med hänsyn till bestämmelsen i 49 kap. 4 § rättegångsbalken om överklagande av beslut under rättegång genom vilket invändning om rättegångshinder har ogillats och har anfört följande. Överklagandet ska inte avvisas. I beslutet angavs att överklagan skulle ske senast den 7 juni 2023. I fullföljdshänvisningen angavs ”*Överklaga skriftligt inom 3 veckor...Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från beslutets datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i beslutet.*” Bolaget gav in överklagandet inom den av mark- och miljödomstolen angivna tiden. Då bolaget litat på att uppgiften från mark- och miljödomstolen var riktig finns grund för återställande av försutten tid (se t.ex. NJA 1982 s. 777 och NJA 1983 s. 378). I vart fall ska överklagandet till den del det avser hänskjutandet tas upp till behandling i Mark- och miljööverdomstolen. Grunden för hänskjutande är ett avgörande i sak, en i förlikningsavtalet avtalad materiell rättighet, vilket innebär att prövningen av om denna rättighet föreligger är en prövning i sak av innehållet i det mellan parterna upprättade avtalet, se t.ex. NJA 1966 s. 546. Domstolens beslut i frågan är således ett beslut i sak, dvs. rörande det materiella innehållet i ett mellan parterna ingånget avtal. Det som mark- och miljödomstolen anfört under rubriken ”Har

det funnits förutsättningar att hänskjuta fråga enligt förlikningsavtalet?" (s. 26 i beslutet) visar att domstolen har behandlat sakfrågan, dvs. innehållet i förlikningsavtalet. Innebörden av avtalet har prövats slutligt av domstolen och det är därför inte fråga om ett beslut under rättegången i den delen. Överklagandet har då kommit in i rätt tid.

Motparterna har fått del av bolagets yttrande och upplysts om att Mark- och miljööverdomstolen avser att pröva frågan om avvisning av överklagandet i särskilt beslut.

Vännäs kommun, Vindelns kommun, Arjeplogs kommun, Sorsele kommun och Lycksele kommun samt **Kammarkollegiet** har begärt ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

Vattenfall Vattenkraft AB har underrättats om kostnadsyrkandena.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS SKÄL

Mark- och miljödomstolens beslut den 17 maj 2023 under punkterna 1–3 innebär att domstolen, i förhållande till Kammarkollegiet samt Vännäs, Vindelns, Arjeplogs, Sorsele och Lycksele kommuner, har ogillat invändning om rättegångshinder. Det samma gäller för de enskilda sakägarna, förutom ERTH vars yrkande om minimitappning har avvisats. Med undantag för ERTH är det fråga om beslut under rättegång, dvs. icke slutligt beslut.

Andra beslut än slutliga får överklagas endast i samband med överklagande av dom eller slutligt beslut om inte annat är föreskrivet (se 49 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken).

En part som vill överklaga ett beslut under rättegången som, vilket är fallet här, innebär att en invändning om rättegångshinder har ogillats, måste först anmäla missnöje. Om detta inte sker inom en vecka från den dag då parten fick del av beslutet har parten gått miste om sin rätt att överklaga. Efter att en anmälan har gjorts ska rätten med hän-

syn till omständigheterna bestämma om beslutet får överklagas särskilt, eller i samband med att dom eller slutligt beslut överklagas. Har en part som anmält missnöje hänvisats att överklaga beslutet särskilt, ska målet vila till dess att överklagandet har prövats. Rätten får dock bestämma att förberedelsen i målet ska fortsätta. (Se 49 kap. 4 och 11 § rättegångsbalken.)

Om den som vill överklaga ett beslut under rättegången måste anmäla missnöje, ska det anges i beslutet (se 17 kap. 13 § andra stycket rättegångsbalken).

Mark- och miljödomstolen har i beslutet angivit att överklagande ska ske inom tre veckor och bifogat för överklagande av slutligt beslut sedvanliga upplysningar om vad överklagandet ska innehålla, vart det ska ges in och att prövningstillstånd krävs. Att den som vill överklaga först ska anmäla missnöje anges inte. Överklagandehänvisningen är korrekt utformad i förhållande till EARTH, som inte är aktuell i Mark- och miljööverdomstolens mål, men inte i förhållande till Vattenfall Vattenkraft AB.

I mark- och miljödomstolens dagboksblad är antecknat att beslutet den 17 maj 2023 samma dag expedierades per e-post till Vattenfall Vattenkraft AB:s ombud. I dagboksbladet finns ingen anteckning att Vattenfall Vattenkraft AB har anmält missnöje. Avseende bolagets överklagande anges att det inkom den 6 juni 2023, att det avser överklagande av beslutet den 17 maj 2023 och ”*Överklagandet har inkommit inom rätt tid/HN*”.

En underlåtenhet att lämna klagoanvisning eller begångna felaktigheter i en sådan anvisning har inte den betydelsen att det därigenom tillskapas en rätt att överklaga eller att överklaga särskilt som inte följer av lag. Mark- och miljödomstolen får inte avvisa ett överklagande av någon annan anledning än att det har kommit in för sent och får alltså inte pröva frågan om beslutet kunnat överklagas eller överklagas särskilt. I de fall där det för överklagande krävs att klaganden först gör en missnöjesanmälan är det dock alltid i första hand mark- och miljödomstolens sak att pröva om anmälan gjorts och om den gjorts rätteligen. Om klaganden överklagar direkt, bör domstolen därför

uppfatta överklagandet som innefattande även en missnöjesanmälan och i förekommande fall avvisa denna anmälan som för sent inkommen. Domstolen kan dock inte ta ställning till frågan om särskilt överklagande förrän en missnöjesanmälan har gjorts. (Se Fitger m.fl., Rättegångsbalken, 2023 JUNO Version 95, kommentaren till 49 kap. 3 och 4 §.)

Även om det inte sägs uttryckligen ligger det i sakens natur att frågan om särskilt överklagande ska tillåtas, som huvudregel, ska prövas av den eller de domare som deltog i beslutet som missnöjesanmälan avser. Ett förordnande enligt 16 § andra stycket 14 förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion får inte heller avse uppgiften att besluta i frågor enligt 49 kap. 4 § rättegångsbalken om ett överklagande ska få ske särskilt eller inte.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning.

Vattenfall Vattenkraft AB har inte anmält missnöje mot mark- och miljödomstolens beslut den 17 maj 2023. Bolagets överklagande kom inte in inom den förskrivna fristen för missnöjesanmälan. Såvitt kan utläsas av den anteckning om att överklagandet kommit in i rätt tid som gjorts i dagboken i mark- och miljödomstolen har ingen av de två juristdomare som deltog i det överklagade beslutet medverkat vid rättidsprövningen. Handläggningen vid mark- och miljödomstolen har gått vidare efter att överklagandet överlämnades hit. Dagboksanteckningen att överklagandet kommit in i rätt tid och åtgärden att överlämna överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen kan med beaktande av detta inte uppfattas som att mark- och miljödomstolen har bestämt att beslutet får överklagas särskilt. I avsaknad av ett sådant beslut gäller huvudregeln att beslut under rättegången inte får överklagas särskilt. Vattenfall Vattenkraft AB:s överklagande ska därför avvisas.

Mark- och miljööverdomstolen anmärker att eftersom mark- och miljödomstolen inte har lämnat någon upplysning om att missnöjesanmälan krävdes, Vattenfall Vattenkraft AB bör vara bibehållen rätten att få frågan om avvisning prövad i samband med överklagande av dom eller slutligt beslut i målet.

Frågan om återställande av tiden för att anmäla missnöje kan inte hanteras i detta mål utan förutsätter särskild ansökan.

Vindelälvs kommunerna och Kammarkollegiet har rätt till ersättning för rättegångskostnader med anledning av Vattenfall Vattenkraft AB:s överklagande (se 25 kap. 2 § andra stycket miljöbalken). De yrkade beloppen är skäligen. Det av kommunerna totalt yrkade beloppet om 24 000 kr får anses belöpa med lika delar på vardera kommun.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga C

Överklagande senast 2024-03-26

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Karin Wistrand, Rikard Backelin, referent (skiljaktig), och Åsa Hanna.

Föredragande har varit Susanne Schultzberg.

SKILJAKTIG MENING I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Hovrättsrådet Rikard Backelin är skiljaktig och anser att överklagandet inte ska avvisas samt anför följande.

Mark- och miljödomstolen har i sitt beslut ogillat Vattenfall Vattenkraft AB:s invändning om rättegångshinder (frånsett i den del invändningen riktat sig mot ett av EARTH framställt yrkande om minimitappning). I likhet med majoriteten konstaterar jag att överklagandehänvisningen i mark- och miljödomstolens beslut är felaktigt utformad i förhållande till bolaget på så vis att det saknas uppgift om att ett överklagande behövt föregås av en anmälan om missnöje. Det står också klart att Vattenfall Vattenkraft AB lämnade in sitt överklagande inom den tid som angavs i överklagandehänvisningen, dvs. inom tre veckor från beslutsdatumet, men däremot inte anmälde missnöje mot beslutet inom den tid som följer av lag, dvs. inom en vecka från den dag som mark- och miljödomstolen expedierade beslutet med e-post till bolagets ombud. Mark- och miljödomstolen bedömde vid sin rättidsprövning att överklagandet hade kommit in i rätt tid och lämnade över handlingarna till Mark- och miljööverdomstolen. Denna hantering gjordes dock inte i den sammansättning som torde krävas när en domstol enligt 49 kap. 4 § rättegångsbalken, efter en anmälan om missnöje mot ett beslut, ska bestämma om beslutet får överklagas särskilt eller endast i samband med överklagande av domstolens slutliga avgörande.

Frågan är nu om dessa omständigheter bör leda till att Mark- och miljööverdomstolen avvisar överklagandet eller vidtar någon annan åtgärd. Den frågan ska besvaras utifrån de processregler som Mark- och miljööverdomstolen har att tillämpa, men det som i det följande sägs först tar främst sikte på mark- och miljödomstolens perspektiv.

Som majoriteten uttalat har en domstols underlåtenhet att lämna klagoanvisning eller begångna felaktigheter i en sådan anvisning i och för sig inte den betydelsen att det därigenom tillskapas en rätt att överklaga eller att överklaga särskilt som inte följer av lag. Det synes dock vara mera oklart vad som gäller när den lägre domstolen inte har meddelat någon underrättelse angående krav på missnöjesanmälan och det har i den juridiska litteraturen föreslagits att åtminstone i vissa sådana fall bör inte partens

skyldighet att anmäla missnöje inträda förrän då föreskriven underrättelse lämnas. Detta har bland annat motiverats med att det ligger i underinstansens hand att pröva om en missnöjesanmälan gjorts eller om ett överklagande gjorts i rätt tid, och ett återställande av försutten tid av överinstansen enligt 58 kap. 11 § rättegångsbalken på grund av laga förfall enligt 32 kap. 8 § samma balk kan te sig överflödigt. (Jämför till det anförda Fitger m.fl., Rättegångsbalken, 2023 JUNO Version 95, kommentaren till 49 kap. 3 och 4 §, särskilt tionde och elfte styckena i förstnämnda kommentar som inleds med ”Klagoanvisningens juridiska betydelse ... ” respektive ”För det fall att tingsrätten inte ...” samt nionde stycket i sistnämnda kommentar som inleds med ”Enligt 17 kap. 13 § och 30 kap. 11 §...”, med hänvisningar till bland annat Gärde m.fl., Nya rättegångsbalken, 1949, s. 737. Jämför även Welamson m.fl., Rättegång VI, 2022 JUNO Version 6, s. 51–52 med i not 120 förekommande hänvisningar.)

Utifrån vad som sägs i föregående stycke kan det enligt min mening vara föremål för diskussion om mark- och miljödomstolen – givet att domstolen när överklagandet kom in dit hade uppmärksammat att dess överklagandehänvisning var oriktig – borde ha avvisat överklagandet såsom en för sent gjord missnöjesanmälan eller, mer i linje med vad som uttalas i 1949 års lagkommentar, avstått från detta. Det står däremot klart att domstolen i vart fall haft en skyldighet att bestämma om överklagandet fick överklagas särskilt eller endast i samband med överklagande av domstolens slutliga avgörande.

Oavsett den oklarhet som enligt min mening råder om hur mark- och miljödomstolen bort hantera frågan innebär 49 kap. 10 § rättegångsbalken en begränsning av Mark- och miljööverdomstolens möjligheter att avvisa överklagandet i den nu uppkomna situationen. Enligt den bestämmelsen får nämligen frågan om en missnöjesanmälan gjorts eller ett överklagande skett inom rätt tid inte prövas av överinstansen, såvida inte missnöjesanmälan eller överklagandet avvisats av underinstansen (jfr även 52 kap. 2 och 5 § rättegångsbalken).

Det refererade hovrättsavgörandet RH 1995:130 utgör ett exempel på ett fall där en hovrätt avvisat ett överklagande, trots att tingsrätten bedömt att det kommit in i rätt tid. Avgörandet gällde dock den speciella situationen att tingsrätten hade gjort sin rättidsprövning av en handling som var avsedd som ett anslutningsöverklagande utifrån den

oriktiga förutsättningen att ett sådant överklagande var tillåtet, vilket det inte var. Avgörandet kan förstås så att avvisningen inte var föranledd av att hovrätten gjorde en annan bedömning än tingsrätten i rättidsfrågan utan en annan bedömning i fråga om anslutningsöverklagandets tillåtlighet (jfr även RH 1996:117).

Enligt min mening låter sig svårligen något likartat resonemang som fördes i 1995 års hovrättsavgörande föras i den situation som är aktuell i detta mål. Även om gränserna för överinstansens bundenhet av underinstansens rättidsprövning i viss mån kan diskuteras bedömer jag att Mark- och miljööverdomstolen i detta fall saknar utrymme för att avvisa överklagandet utan att gå över denna gräns och utan att åsidosätta vad som föreskrivs i 49 kap. 10 § rättegångsbalken (jfr t.ex. Fitger m.fl., a.a., kommentaren till 50 kap. 3 § och 52 kap. 2 § samt Welamson m.fl., a.a. s. 52–53).

Det är i och för sig olyckligt att handläggningen i mark- och miljödomstolen inneburit att domstolen inte på ett korrekt sätt har tagit ställning till om dess beslut skulle få överklagas särskilt eller inte. Jag bedömer dock att det inte är möjligt att nu – sedan mark- och miljödomstolen lämnat över handlingarna till Mark- och miljööverdomstolen och Mark- och miljööverdomstolen meddelat prövningstillstånd – avhjälpa denna brist genom att begära att den lägre domstolen gör en ny rättidsprövning utifrån korrekta förutsättningar och, för den händelse domstolen skulle anse att rättidskravet är uppfyllt, bestämma om ett särskilt överklagande ska tillåtas eller inte. Ett sådant förfarande, där mark- och miljödomstolens eventuella ställningstagande att avvisa överklagandet såsom för sent gjort eller att inte tillåta ett särskilt överklagande, riskerar att bli oförenligt med Mark- och miljööverdomstolens beslut om prövningstillstånd och därmed att komma i konflikt med grundläggande processuella principer. Mot denna bakgrund anser jag att Mark- och miljööverdomstolen helt enkelt bör konstatera att den processuella fråga som nu aktualiserats inte hindrar att Vattenfall Vattenkraft AB:s överklagande prövas i sak. Det kan anmärkas att Mark- och miljööverdomstolen nyligen gjorde detsamma i ett mål där förhållandena var snarlika (Mark- och miljööverdomstolens slutliga beslut den 21 december 2023 i mål nr ÖM 4849-23).

Överröstad enligt ovan är jag i övriga frågor överens med majoriteten.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

BESLUT
2023-05-17
meddelat i Umeå

PARTER (i nu aktuell del av målet)

Sökande

Vattenfall Vattenkraft AB
971 77 Luleå

Ombud: Advokat MIWE, Foyen
Advokatfirma
Box 7229
103 89 Stockholm

Motparter

1. Sakägare företrädda av NIRI

Ombud: Advokat NIRI

2. Vännäs kommun
3. Vindelns kommun
4. Arjeplogs kommun
5. Sorsele kommun
6. Lycksele kommun

Ombud för 2–6: Advokat CAGU
Landahl Advokatbyrå AB
Box 19143
104 32 Stockholm

7. Kammarkollegiet
Box 2218
103 15 Stockholm

SAKEN

Stornorrfors kraftstation; nu fråga om yrkande om avvisning av dels hänskjutande av fråga till domstolen, dels framställda yrkanden om minimitappning till torrfåran

Dok.Id 414988

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: umea.tingsratt@dom.se www.domstol.se, Info om vår personuppgiftsbehandling: www.umeatingsratt.domstol.se eller kontakta oss		måndag – fredag 08:00–16:00

BESLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår Vattenfall Vattenkraft AB:s yrkande om avvisning av Kammarkollegiets, NIRI:s huvudmäns och Sorsele, Arjeplog, Vindeln, Vännäs och Lycksele kommuners hänskjutande av fråga enligt förlikningsavtalet.
2. Mark- och miljödomstolen avslår Vattenfall Vattenkraft AB:s yrkande om avvisning av Kammarkollegiets, och Sorsele, Arjeplog, Vindeln, Vännäs och Lycksele kommuners yrkanden om minimitappning.
3. Mark- och miljödomstolen avslår Vattenfall Vattenkraft AB:s yrkande om avvisning av NIRI:s huvudmäns yrkanden om minimitappning, bortsett från ERTH:s yrkande. ERTH:s yrkande om minimitappning avvisas.
4. Mark- och miljödomstolen fastställer ersättningen för vittnet LEAN:s inställelse vid huvudförhandlingen till 9 233 kr. Ersättningen ska utges av Sorsele, Arjeplog, Vindeln, Vännäs och Lycksele kommuner.
5. Vattenfall Vattenkraft AB ska utge ersättning för rättegångskostnader till
 - a. Kammarkollegiet med 238 662 kr, och
 - b. Sorsele, Arjeplog, Vindeln, Vännäs och Lycksele kommuner med 245 190 kr varav 178 000 kr avser ombudsarvode.

På beloppen ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut till dess betalning sker.

6. ERTH:s begäran om ersättning för rättegångskostnader avslås.
Vattenfall Vattenkraft AB ska utge ersättning för rättegångskostnader till NIRI:s övriga huvudmän som omfattas av detta beslut med 552 918 kr varav 400 000 kr utgör ombudsarvode. På beloppet ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut till dess betalning sker.
-

Innehåll

BAKGRUND (OSTRIDIGA OMSTÄNDIGHETER)	4
YRKANDEN M.M. (I NU AKTUELL DEL AV MÅLET)	5
GRUNDER	6
Vattenfall	6
Kammarkollegiet	9
Sakägare företrädda av NIRI.....	12
Vindelälvs kommunerna	15
UTREDNINGEN	16
Förhör	17
PAST.....	17
ERSP	18
HESA	19
STWE.....	20
NIRI	21
LEAN.....	23
SKÄL FÖR BESLUTET	24
Har Vattenfalls avvisningsyrkande framställts för sent?.....	24
Utgångspunkter gällande talerätt i nu aktuella frågor	25
Har det funnits förutsättning att hänskjuta fråga enligt förlikningsavtalet?	26
Har hänskjutande skett för sent?	30
Är övriga förutsättningar för hänskjutande uppfyllda?	32
Ska yrkandena om minimitappning avvisas?	33
Vittnesersättning	40
Rättegångskostnader	40
Kammarkollegiet.....	40
Vindelälvs kommunerna.....	43
NIRI:s huvudmän	44

BAKGRUND (ostridiga omständigheter)

I dom den 18 juli 1956, mål A 40/1953, förklarade Norrbygdens vattendomstol verksamheten vid Stornorrfors kraftstation, Umeå kommun, tillåtlig. Tillstånd till byggande och drift av aggregat i kraftverket meddelades sedan i domar i nämnt mål den 11 oktober 1958 och den 29 februari 1960 samt i dom den 28 augusti 1981 i mål A 5/80. Ett antal frågor sköts upp under en prövotid, bl.a. frågan om företagets inverkan på enskilt fiske (se dom den 30 december 1966) och fråga om slutliga vattenhushållningsbestämmelser (se t.ex. dom den 10 maj 1958 och den 16 maj 1961). De uppskjutna frågorna handläggs nu inom ramen för detta mål.

I deldom den 19 december 2008 stadfäste miljödomstolen, Umeå tingsrätt, ett till domen bifogat förlikningsavtal beträffande skador på fiske i Vindelälven uppströms dämmningsområdet vid Stornorrfors kraftstation som träffats mellan å ena sidan Vattenfall och Umeå kommun och å andra sidan enskilda fiskerättsägare företrädna av advokaten NIRI, Vännäs, Vindeln, Lycksele, Sorsele och Arjeplogs kommuner (Vindelälvs kommunerna) samt Kammarkollegiet. Avtalet stadfästes som förlikning beträffande skador på enskilt fiske i Vindelälven uppströms dämmningsområdet. Miljödomstolen ålade Vattenfall att som kompensation för skador på enskilda fiskeintressen i Vindelälven uppströms dämmningsområdet vid Stornorrfors kraftstation vidta de åtgärder som bolaget åtagit sig i förlikningsavtalet.

I förlikningsavtalet framgår bl.a. följande. Inom ramen för ett utvecklingsprojekt ska det utredas vilken eller vilka vandringsförbättrande åtgärder som ska vidtas i anslutning till sammanflödesområdet. Beslut om vilken åtgärd som ska genomföras fattas av utvecklingsprojektets styrgrupp. Om oenighet föreligger mellan parterna beträffande fiskvägens möjliga genomförande som ett i huvudsak likvärdigt alternativ till en högre minimitappning i gamla älvfåran kan part hänskjuta denna fråga till domstolen för prövning.

Vid ett möte i utvecklingsprojektet i februari 2021 diskuterade parterna om förlikningsavtalet genomförts eller ej och om styrgruppen skulle avslutas. Styrgruppen beslutade att överlämna frågan om huruvida förlikningsavtalet är uppfyllt till parterna.

Sakägare företrädna av NIRI, Vindelälvs kommunerna och Kammarkollegiet inkom under april–maj 2021 med hänskjutande av fråga om de åtgärder som genomförts för fiskvägen fram till idag är ett likvärdigt alternativ till en ökad minimitappning till mark- och miljödomstolen för prövning. I samband med hänskjutandet av fråga enligt förlikningsavtalet har följande yrkanden om minimitappning framställts i målet.

Sakägare företrädna av NIRI har yrkat att om domstolen vid prövning av den hänskjutna frågan inte finner att vidtagna åtgärder är likvärdiga med ökad minimitappning, ska – för det fall domstolen inte ålägger Vattenfall att vidta åtgärder i form av en ledarm längs höger sida strax uppströms sammanflödet – som vattenhushållningsbestämmelser gälla att tappningen till torrfåran i första hand ska vara 75 m³/s och i andra hand 50 m³ /s från den 20 maj till och med oktober samt 2 m³/s övrig tid.

Vindelälvs kommunerna har anfört att kommunerna vidhåller sina yrkanden om minimitappning som framförts i aktbilagorna 1412 och 1688. Där framställdes yrkande om att tappningen till gamla älvfåran inte får understiga 92 m³/s, respektive att minimitappning under tiden 20 maj–30 oktober inte får understiga 75 m³/s.

Kammarkollegiet har anfört att kollegiet står fast vid sina yrkanden, som framförts i bl.a. aktbilaga 1430, om en minimitappning om 80 m³/s under sommarhalvåret till och med oktober månad.

YRKANDEN M.M. (i nu aktuell del av målet)

Vattenfall har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avvisa Kammarkollegiets, Vindelälvs kommunerna och NIRI:s huvudmäns hänskjutande av fråga enligt förlikningsavtalet samt deras framställda yrkanden om minimitappning.

Kammarkollegiet, Vindelälvs kommunerna och NIRI:s huvudmän har motsatt

sig yrkandet om avvisning.

Kammarkollegiet, Vindelälvs kommunerna och NIRI:s huvudmän har yrkat ersättning för rättegångskostnader i målet.

Vattenfall har medgett att utge ersättning med 193 087 kr för Kammarkollegiets rättegångskostnader. Bolaget har i övrigt motsatt sig rättegångskostnadsanspråken och inte vitsordat några belopp som skäligen i sig.

GRUNDER

Vattenfall

Avvisande av hänskjutande av fråga enligt förlikningsavtalet

Det föreligger inte förutsättningar för hänskjutande enligt avtalet

Stornorrfors inverkan på det enskilda fisket i Vindelälven är slutdömt genom den stadfästa förlikningen, vilket innebär att parterna ska uppfylla det stadfästa förlikningsavtalet. I avtalet anges att hänskjutande till mark- och miljödomstol endast kan ske när det föreligger oenighet om en föreslagen åtgärds effekt. Denna rätt till hänskjutande är en del av det avtal som stadfästs genom den dom som givits. Någon annan rätt till prövning finns inte enligt avtalet och därigenom enligt domen. Alla rättshandlingar beträffande det enskilda fisket i Vindelälven omfattas av domens rättskraft.

Det som stadgas i avtalet är att part om enighet inte föreligger om en åtgärd kan hänskjuta denna till mark- och miljödomstolen, varvid domstolen ska jämföra åtgärdens effektivitet med effekten av ökad minimitappning. Denna jämförelse utlöses dock först vid en domstolsprövning av en föreslagen åtgärds effektivitet.

Vattenfall och parterna har varit eniga om alla åtgärder som föreslagits och genomförts inom den avtalade kostnadsramen, d.v.s. kostnaden för dessa åtgärder har förbrukat det belopp som Vattenfall ska utge enligt avtalet. Därigenom har Vattenfall uppfyllt sin del av avtalet. Ingen part har hänskjutit till mark- och miljödomstolen för prövning av de åtgärder som planerats i arbetsgruppen och därefter genomförts för att förbättra fiskuppvandringen. Då oenighet inte anmälts inom den tid som anges i avtalet finns

ingen grund för att hänskjuta frågan om åtgärdernas effekt enligt avtalet. Någon möjlighet att i efterhand kräva att ytterligare åtgärder ska vidtas eller att i samförstånd genomförda åtgärder ska hänskjutas i efterhand finns inte enligt avtalet. Parterna är därför förhindrade att nu, långt i efterhand söka hänskjuta dessa till domstolen för prövning. Då saken är slutdömd ska yrkande som saknar grund avvisas då det utgör res judicata.

Part måste således, för att inte träffas av res judicata, visa att denne har rätt att hänskjuta frågan. Har parten inte rätt till det ska yrkandet avvisas.

Vidare är hänskjutande en ny talan grundad på det stadfästa förlikningsavtalet och inte en följd av en meddelad provisorisk föreskrift. Då sakägarna utformat sitt hänskjutande utan att ange något yrkande om rättsföljd, vare sig fastställande av visst rättsförhållande eller fullgörande av handling, kan inte hänskjutandet tas upp till prövning. En sådan talan kan inte väckas enligt 13 kap. 1–2 §§ rättegångsbalken. Hänskjutandet ska således avvisas även på denna grund.

Avvisande av yrkanden om minimitappning

Det är inte möjligt att inom ramen för hänskjutande av fråga enligt avtalet framställa yrkanden om minimitappning

I § 4.2 stycke elva i förlikningsavtalet har en möjlighet för värdering av föreslagna åtgärder avtalats. För att en part ska kunna få ett avgörande om en föreslagen åtgärds effektivitet har part rätt att låta domstolen bedöma om föreslagen åtgärd är effektiv. Bedömningen av åtgärdens effektivitet ska då ske utifrån en hypotetisk jämförelse med en antagen effektivitet av en högre minimitappning i naturfåran. Minimitappning tjänar i denna bedömning endast som en jämförelsestandard, inte som ett alternativ som domstolen kan utdöma.

Ökad minimitappning var inte en fråga som skulle kunna utdömas av mark- och miljödomstolen vid hänskjutande och kan inte yrkas enligt avtalet och inte heller behandlas av domstol efter hänskjutande enligt avtalet.

Förlikningsavtalets innehåll avskär möjligheten att framställa yrkande om
minimitappning

Av förlikningsavtalets § 6 framgår att bl.a. sakägare skulle återkalla alla yrkanden och inte framställa nya yrkanden. Av samma paragraf framgår vidare att förlikningen genomfördes så att miljödomstolen kan avsluta vattenmålet M 305-99 i fråga om allmänt och enskilt fiske uppströms Stornorrforsdammen utan att domstolen fastställer andra ersättningsskyldigheter eller skyldighet att vidta/utföra andra skadeförhindrande/skadekompenserande åtgärder än nu angivna.

Vindelälvs kommunerna, Kammarkollegiet och sakägarna har ingått avtal om att inte framställa nya yrkanden och att återkalla alla gamla yrkanden i målet. Domstolen ska som utgångspunkt avvisa talan då domstolar inte ska främja orätt, varför domstolen i detta fall inte ska ta upp yrkandena och behandla dem i sak.

Fråga om enskilt fiske i Vindelälven är avslutad

Vattenfall åtagande gällande det enskilda fisket i Vindelälven är slutligt reglerat i förlikningsavtal vilket är fastställt av domstol 2008. Domstolen avslutade även provotiden för det enskilda fisket och konstaterade att skador på enskilt fiske uppströms dämningområdet kompenseras genom åtagandet i avtalet. Vattenfall har fullgjort sina skyldigheter enligt avtalet och någon möjlighet att yrka ytterligare ersättning eller annan åtgärd föreligger därför inte för sakägare.

Rättskraften träffar alla. Sakägare som inte företräddes av NIRI vid tidpunkten för ingående av förlikningsavtalet har inte rätt att hänskjuta någon fråga, men de är ändå bundna av domen från den 19 december 2008. Enskilda har inte talerätt beträffande det ”allmänna fisket” varför de inte är sakägare i denna fråga.

NIRI:s huvudmän är inte sakägare i fråga om vattenhushållningsbestämmelser

Den enda tänkbara inverkan som kan uppstå på fastigheter uppströms dämningområdet genom ändrad vattenhushållning vid Stornorrfors kraftverk är inverkan på fisket. Inverkan på det enskilda fisket är slutdömt genom stadfäst

förlikning. Därigenom kan inte inverkan på fisket upptas på nytt av fastighetsägare i Vindelälven.

NIRI:s huvudmän är inte sakägare i fråga om vattenhushållningsbestämmelser då inverkan av Stornorrfors vattenhushållning inte sträcker sig förbi dämningområdet och de i avtalet ingående sakägarna är enskilda fiskerättsägare uppströms dämningområdet. Det är således helt uteslutet att inverkan på fastigheter i Vindelälven kan ske på grund av vattenhushållningen, med undantag för dess inverkan på fiskvandringen.

Då all inverkan på det enskilda fisket reglerats genom det stadfästa avtalet finns ingen rätt som kan påverka fastighetsägare i Vindelälven, varför de inte kan vara sakägare.

Avvisningsyrkande har inte framställts för sent

Vattenfall har inte framställt avvisningsyrkandet för sent. Invändningen avser inte fora utan det materiella innehållet.

Kammarkollegiet

Avvisningsyrkandet är för sent framställt

Efter att Kammarkollegiet den 17 juni 2011 hade hänskjutit frågan om en fiskvägs möjliga genomförande som ett likvärdigt alternativ till en högre minimitappning i gamla älvfåran till mark- och miljödomstolen för prövning, höll domstolen muntlig förberedelse den 29 augusti 2012. Vattenfall gjorde då ingen invändning om res judicata och att frågan skulle vara för sent väckt. Vattenfall har inte gjort någon invändning förrän nu. Avvisningsyrkandet är därför för sent framställt.

Hänskjutande av fråga enligt förlikningsavtalet

Det finns inget stöd i avtalet för att hänskjutande måste ske efter varje ”beslut” i styrgruppen. Det finns inte heller något föreskrivet om hur underrättelse av ”beslut” ska ske. Varje enskilt ställningstagande exempelvis avseende att i efterhand godta de undersökningar/åtgärder Vattenfall redan vidtagit utlöser inte tremånadersfristen. Vattenfall har vid styrgruppsmötena redovisat vad som utförts. Det finns ingen

redovisning av exakt vad som avsatts, exempelvis avseende utredningsuppdrag till SLU.

Inget slutligt ställningstagande har redovisats förrän vid styrgruppsmötet i februari 2021 då Vattenfall meddelade att avtalet hade fullföljts och att medlen förbrukats. Vid mötet stod det klart att vidtagna åtgärder inte motsvarade en högre minimitappning i gamla älvfåran. Vid styrgruppsmötet diskuterades ifall förlikningsavtalet har genomförts eller inte. Kammarkollegiet, Vindelälvskommunerna och fiskerättsägarna ansåg att avtalet inte fullgjorts eftersom åtgärder bl.a. i sammanflödesområdet inte genomförts. Därmed förklarades oenighet föreligga och att frågan får hänskjutas till parterna.

Vattenfall har inte fullgjort sina åtaganden. Vid styrgruppsmötet i februari 2021 informerade Vattenfall om att fortsatta utredningar pågick gällande sammanflödet och att en risk- och kostnadsanalys hade tagits fram men att den inte kunde presenteras för styrgrupp innan den granskats internt. Kammarkollegiet ifrågasätter varför utredningar skulle fortsätta om åtagandena var fullgjorda.

Det föreligger således oenighet mellan parterna om fiskvägens möjliga genomförande som ett i huvudsak likvärdigt alternativ till en högre minimitappning i gamla älvfåran. Det finns därför förutsättningar att hänskjuta frågan till domstolen på det sätt som parterna överenskommit i det stadfästa avtalet.

Den enda alternativa åtgärden till ökad minimitappning för att uppgången av lax och öring till Vindelälven ska nå en acceptabel nivå torde vara en sammanträngning av torrfårans nedre del. Det är således åtgärderna med sammanträngning som ska vägas mot en ökad minimitappning. Några åtgärder har inte utförts vid sammanflödet och det grundläggande problemet kvarstår, dvs. svårigheterna för fisken att i sammanflödesområdet hitta torrfåran och gå upp i denna. Det är därmed inte visat att vare sig genomförda eller tänkbara åtgärder är likvärdiga med en högre minimitappning i den gamla älvfåran. Mot denna bakgrund och då provisoriska bestämmelser om minimitappning alltså gäller vidhåller kollegiet sina tidigare yrkanden, från bl.a. den 17 juni

2011 då kollegiet fann skäl att hänskjuta frågan till domstolen samt från den 12 april 2006, om en minimitappning om 80 m³/s under sommarhalvåret, dvs. tiden till och med oktober månad. Övrig tid 15 m³/s enligt kollegiets yrkande den 12 april 2006.

Det mål/de effekter som skulle uppnås har inte heller uppnåtts, jfr även 2 kap. 8 § ÄVL. Därmed föreligger förutsättningar för hänskjutande till domstol.

Det nu aktuella målet är ett ansökningsmål och inte ett stämningssmål, jfr bland annat 21 och 22 kap. miljöbalken samt 7 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Redan av den anledning är 13 kap. 1–2 §§ RB inte tillämpliga i målet. Yrkanden om minimitappning framställdes innan förlikningsavtalet träffades och har inte återkallats. Någon ”ny talan” har således inte väckts genom hänskjutandet. 13 kap. 1–2 §§ RB är således inte heller av den anledningen tillämpliga i målet.

För det fall mark- och miljödomstolen, trots vad som anges ovan, gör bedömningen att 13 kap. 1–2 §§ RB är tillämpliga anser kollegiet att hänskjutandet får anses vara tillfyllest. Ett yrkande om minimitappning får anses vara en talan om att Vattenfall ska åläggas att vidta åtgärder.

Yrkanden om minimitappning

Yrkanden om minimitappning framställdes av kollegiet i vart fall den 12 april 2006, dvs. innan förlikningsavtalet träffades, och har inte återkallats.

Verksamhetens påverkan på allmänna intressen omfattas inte av dåvarande miljödomstolens deldom den 19 december 2008. Den stadfästa förlikningen år 2008 omfattade endast enskilt fiske och frågan om minimitappning behandlades inte. Det inte går att avtala bort offentlighetsrättsliga förpliktelser. Det är således inte rättsligt möjligt för en verksamhetsutövare att, genom att ingå avtal, befrias från att vidta de försiktighetsåtgärder som följer av tillämpliga bestämmelser. Kollegiet har inte avtalat bort möjligheten att pröva frågan om minimitappning.

I praxis har det klargjorts att genom de regler som trädde i kraft den 1 januari 2019 har möjligheten för det allmänna att ansöka om omprövning av villkor satts ur spel avseende de verksamheter som är anmälda till omprövning enligt den nationella planen (NAP). Se Mark- och miljööverdomstolens dom den 28 augusti 2020 i mål nr M 4821-18. Stornorrfors kraftverk är anmält till NAP. Därmed finns inte någon möjlighet för Kammarkollegiet att ansöka om omprövning av villkoren för verksamheten.

Sakägare företrädna av NIRI

Avvisningsyrkandet är för sent framställt

Vattenfalls invändning har inte framförts förrän långt efter domen meddelades den 19 december 2008. Vattenfalls invändning innebär påstående om sådant rättegångshinder om vilket det ska göras invändning i den ordning som anges i 34 kap 2 § rättegångsbalken, dvs. första gången parten för talan i målet. I detta fall bör denna tidpunkt vara första gången sökanden förde talan sedan det påstådda hindret uppkommit, dvs. den 10 januari 2009. Denna tidpunkt har passerats för mer än 10 år sedan, jfr t.ex. Vattenfalls inlägga den 24 februari 2012 (aktbil 1697). Redan på denna grund bör Vattenfalls invändning ogillas eller avvisas.

Hänskjutande av fråga enligt förlikningsavtalet

Domen den 19 december 2008 innebär att part i förlikningsavtalet kan hänskjuta styrgruppens beslut till domstolens prövning. Domstolen har fastställt ett förfarande om prövning av hänskjutande. Vattenfall har inte överklagat domen vilken därför gäller mot dem.

Då Vattenfall vid styrgruppsmötet den 4 februari 2021 förklarade sig inte överhuvudtaget avse utföra ytterligare åtgärder inom ramen för förlikningen, uppstod oenighet i styrgruppen. Fiskrättsägarna, Vindelälvs kommunerna och Kammarkollegiet ansåg att avtalet inte hade fullgjorts eftersom nödvändiga åtgärder i sammanflödesområdet inte är genomförda. Därigenom uppkom sådan oenighet i styrgruppen att frågan kan hänskjutas till mark- och miljödomstolens prövning. Vattenfall har informerat om åtgärder som har vidtagits men något sådant delfående av

utvecklingsprojektets styrgrupps ställningstagande i det hänseende som avses i avtalets stycke "om oenighet föreligger ..." har inte förekommit.

I domen den 19 december 2008 har domstolen meddelat provisoriska föreskrifter enligt 22 kap. 27 § miljöbalken om hur viss tvistefråga ska väckas och hänskjutas till domstolens prövning. Domen har vunnit laga kraft och det däri angivna förfarandet gäller. Detta innebär att föreskrift har meddelats enligt 22 kap. 27 § miljöbalken varför 13 kap. 1 § rättegångsbalken inte är tillämplig på den fråga som nu är föremål för prövning (se 4 kap. 1 § lagen om mark- och miljödomstolar).

Yrkanden om minimitappning

Yrkande om minimitappning kan framställas inom ramen för hänskjutande enligt avtalet

När avtalet träffades var parterna eniga om att de anhängiga yrkandena om minimitappning skulle kunna prövas som ett alternativ till de åtgärder som styrgruppen framlade. Det var den gemensamma partsavsikten att minimitappningen är sådana provisoriska bestämmelser som part enligt § 4.2 i avtalet är berättigad att föra talan om. Sakägarna hänvisar till t.ex. protokoll den 28 oktober 2008 (aktbil 1579) sid 6. Att så var fallet var också en förutsättning för att sakägarna skulle ingå avtalet, vilket Vattenfall måste ha insett.

Förlikningsavtalet släcker inte möjligheten att framställa yrkanden om minimitappning

Tanken med förlikningsavtalet var inte att släcka frågan om minimitappning. Att kunna framställa yrkande om minimitappning var en säkerhetsventil och avsikten var inte att förlikningsavtalet skulle hindra en prövning i denna del. Parterna var eniga om denna uppfattning vid avtalstillfället och när domstolen fastställde förlikningen.

Det bestrids att det angivits att yrkandet ska återkallas. Yrkanden om minimitappning hade framställts av sakägarna vid tidpunkten då förlikningsavtalet träffades. Det framställdes i inlaga den 31 januari 2006 (aktbilaga 1407). När avtalet träffades var parterna eniga om att de anhängiga yrkandena om minimitappning skulle kunna prövas

som ett alternativ till de åtgärder som styrgruppen framlade. Yrkandena var alltså anhängiga och hade inte återkallats när avtalet träffades. De har inte heller återkallats senare eller blivit avvisade. Förhållandet att de anhängiga yrkandena skulle kunna prövas som ett alternativ var och är en säkerhetsventil för sakägarna. Detta var Vattenfall införstådd med.

Frågan om vattenhushållningen är inte avgjord ännu och det finns ingen avtalsenlig förpliktelse för sakägarna att återkalla de framställda yrkandena. Skulle de däremot inte hänskjuta styrgruppens beslut, gäller enligt avtalet att part i så fall skulle ha accepterat styrgruppens beslut. I så fall skulle inte finnas utrymme att vidhålla yrkandet om minimitappning inom ramen för den hänskjutna frågan, se dock nedan angående uppskjuten fråga om minimitappning.

Sakägare som ej företräddes av NIRI vid tecknande av förlikningsavtalet är inte bundna av eventuella åtaganden i avtalet

NIRI företrädde inte samtliga enskilda sakägare vid tecknande av förliknings-avtalet avseende enskilt fiske. T.ex. företrädde NIRI inte ERTH varför han inte är bunden till eventuella åtaganden i avtalet. NIRI företräder numera ERTH och framställer för hans räkning yrkande om minimitappning.

Yrkande om minimitappning kan framställas inom ramen för den uppskjutna frågan om vattenhushållning

Fråga om enskilt fiske i Vindelälven är avslutad men frågan om vattenhushållningen är fortfarande uppskjuten i målet. Uppströms beläget fiskeintresse påverkas av den tappning som föreligger. Frågan berör de enskilda sakägarnas rätt och de har talerätt i frågan (9 kap. 2 § restvattenlagen). Förhållandet att ersättningar till det enskilda fisket avgjorts genom den fastställda förlikningen ändrar inte detta.

Minimitappning är en vattenhushållningsfråga, även om den har betydelse för fiskens upp- och nedvandring i älven. Om det inte förekommer någon minimitappning i

torrfåran kan fisken inte simma upp till Vindelälven. Förändringar i minimitappningen kommer också att påverka fiskens uppvandringsmöjligheter. Vid sådana förhållanden kan fiskerättsägarna få sin förmögenhetsställning påverkad mer eller mindre, beroende på hur stor tappningen är till torrfåran, eftersom fisket är knutet till ägande av deras fastigheter. Frågan berör de enskilda sakägarnas rätt och de har talerätt i frågan. Förhållandet att den hydrologiska påverkan av vattenhushållningen inte sträcker sig längre än dämningssområdet saknar betydelse.

Vindelälvs kommunerna

Avvisningsyrkandet är för sent framställt

Vattenfall har framfört att kommunernas talan i dess helhet ska avvisas mer än tio år efter att bolaget första gången fört talan efter överenskommelsens ingående och därefter meddelad deldom. Redan av detta skäl ska Vattenfalls begäran om avvisning avvisas. Skäl härför är att rättegångshinder ska göras gällande första gången part för talan. Den tiden har passerats.

För det fall mark- och miljödomstolen finner att tiden för att framställa avvisningsyrkande inte har passerats med hänsyn till ovanstående får framhållas att vid muntlig förberedelse 2021 var Vattenfall mycket tydlig med att kommunernas talan såsom företrädare för allmänna intressen inte var föremål för avvisningsyrkande. Även detta faktum medför att avvisningsyrkandet, som det får förstås, beträffande kommunerna såsom företrädare för det allmänna intresset ska avvisas som för sent inkommet.

Hänskjutande av fråga enligt förlikningsavtalet

Vid möte i styrgruppen den 4 februari 2021 kom gruppen fram till ställningstagandet att parterna är oense. Vattenfall förklarade vid sammanträdet att bolaget har fullgjort sina åtaganden i avtalet och att medlen förbrukats. Vindelälvs kommunerna ansåg tillsammans med fiskerättsägarna och Kammarkollegiet att avtalet inte var fullgjort eftersom åtgärder i sammanflödesområdet inte var genomförda. Därför förklarades oenighet föreligga och att frågan får hänskjutas till parterna. Det är således en oenighet mellan parterna om hur fiskvägen ska genomföras. Frågan hänskjuts därför till domstolen på sätt som parterna överenskommit i avtal.

Yrkanden om minimitappning har funnits i målet sedan tidigare. Dessa fanns redan anhängiggjorda före det att parterna ingick den överenskommelse som nu är aktuell.

Det är således inte någon ny talan som har väckts med anledning av hänskjutandet. Redan av detta skäl kan inte 13 kap. 1–2 §§ RB tillämpas. Om mark- och miljödomstolen finner att 13 kap. 1–2 §§ RB är tillämplig är hänskjutandet tillfyllest. Ett yrkande om minimitappning får anses vara talan om åläggande för Vattenfall att vidta åtgärder.

Yrkande om minimitappning

Yrkande om minimitappning kan framställas inom ramen för hänskjutande enligt avtalet

Syftet med förlikningsavtalet var att åtgärder skulle vidtas, men om parterna blev oense hade kommunerna möjlighet att hänskjuta målet i fråga om minimitappning eftersom yrkanden framställdes före avtalets ingående och inte återkallats.

Förlikningsavtalet släcker inte möjligheten att framställa yrkanden om minimitappning

Kommunerna har inte avtalat bort möjligheten att pröva frågan om minimitappning. I fråga om tappningen rör det tidigare framställda yrkanden som inte har återkallats som är föremål för rättens prövning. Kommunerna företräder såväl allmänna som enskilda intressen. Att kommunernas talan inte helt skulle avslutas av den i målet aktuella överenskommelsen stod klart redan under förhandlingen mellan kommunerna och Vattenfall och som en säkerhetsventil skulle gälla att yrkanden om minimitappning som ingivits i målet skulle kunna prövas.

UTREDNINGEN

Vattenfall har som muntlig bevisning åberopat vittnesförhör med PAST och ERSP.

NIRI:s huvudmän har som muntlig bevisning åberopat förhör under sanningsförsäkran med STWE och vittnesförhör med LEAN. Förhör

under sanningsförsäkran åberopades även med HESA och denne satt med under huvudförhandling i målet fram till sitt hörande. Då han skulle höras framkom att han inte längre är sakägare varpå det istället åberopades vittnesförhör med honom.

Vindelälvs kommunerna har som muntlig bevisning åberopat vittnesförhör med NIRI och LEAN.

Vattenfall, Vindelälvs kommunerna och NIRI:s huvudmän har åberopat skriftlig bevisning.

Förhör

De hörda personerna har berättat i huvudsak följande.

PAST

Han har tidigare arbetat på Vattenfall och hade rollen som projektponsor i ett projekt där Vattenfall skulle bygga ett utskov till dammlucka. I det arbetet uppmärksammades en gammal fisktrappa. Vattenfall började titta på om man skulle kunna renovera den eller om det skulle gå att bygga en ny fisktrappa. Kontakter togs med motparterna i vattenmålet, som hade pågått länge, för att undersöka om det fanns ett intresse av att komma överens om åtgärder som skulle leda till att målet avslutades. Han upplevde att alla var intresserade av att hitta en förlikning.

Vattenfalls målsättning var att målet skulle kunna stängas. Det Vattenfall erbjöd var dels fisktrappan, dels en förskjuten minimitappning, dels en pott med pengar. En ny fisktrappa skulle kunna utvecklas på olika sätt, t.ex. med avledare. En förskjuten minimitappning skulle innebära samma vattenvolymer som tidigare och bibehålla produktionsförmåga men att vattnet kunde spillas vid delvis andra tidpunkter, t.ex. mer på våren och mindre på hösten, för att bättra fiskvandringen. De pengar som skulle avsättas var tänkta att utnyttjas till olika saker och parallellt med det skulle bidrag sökas från olika fonder m.m.

Han var själv med i arbetet fram till avsiktsförklaringen. Det var han och KJIS som tillsammans med kommunen höll i förhandlingarna. KJIS var

den som förde ordet när denne var med. Han var själv med på många möten, i princip alla, men minns inte om han var med på ett möte på Arlanda i mars. Han minns inte diskussioner om en möjlighet att hänskjuta till miljödomstolen men minns att de försökte hitta en lösning som alla var med på. I arbetet med att omvandla avsiktsförklaringen till ett avtal var han med inledningsvis men gick därefter på föräldraledighet, varefter arbetet övertogs av andra.

ERSP

Han arbetar som miljöspecialist på Vattenfall. Han kom med i arbetet i projektet *Från kust till fjäll* i slutet av 2015 med anledning av att en person som medverkat i projektet skulle gå i pension. I det underlag han fick i samband med detta fanns förlikningsavtalet med och han läste det. Han har lett den s.k. utredningsgruppen. Han har också varit adjungerad i projektets styrgrupp, som var sammansatt av parterna. Arbetet i projektet har fungerat på så sätt att utredningsgruppen har utrett frågor och åtgärder på uppdrag av styrgruppen. Den har sedan informerat styrgruppen, som har fattat beslut. Han har varit med i arbetet angående Baggböleforsen och en del andra åtgärder, som sammanflödesområdet, nedströmsvandring m.m. I augusti 2021 upplöstes styrgruppen och projektet avslutades. Man var inte överens om avtalet hade uppfyllts eller inte.

Det var ingen som motsatte sig åtgärderna vid Baggböleforsen. Däremot fanns problem kopplat till finansieringen. Projektet trodde att man skulle få medel från fiskerifonden, men fick avslag av Jordbruksverket i ett beslut som inte kunde överklagas. Det fanns då fortfarande pengar kvar i projektet och man bestämde sig för att använda dessa i stället. Alla var överens om det.

Vid de styrgruppsmöten han var med på var det inga diskussioner kopplade till tolkningar av förlikningsavtalet, annat än i slutet av 2020 när frågan om Vattenfall fullgjort sin del av avtalet togs upp. Han minns inte några diskussioner om ökad minimitappning. Inställningen från motparterna var att Vattenfall inte hade vidtagit åtgärder i sammanflödesområdet och att bolaget därför inte hade uppfyllt avtalet.

HESA

Han har varit ordförande i Vindelälvens fiskeråd, som är en förening där de flesta fiskevårdsområdena i älven är anslutna. Föreningens uppdrag rör fiskevård i älven och en del i detta är att "bevaka" Vattenfall. Det var ingen, varken fiskerättsägarna eller byalagen, som var intresserade av pengar. Man var ute efter att åtgärder skulle genomföras i älven.

Han tror att arbetet med en överenskommelse började med att de träffade KJIS. Från början trodde man att fisktrappan var problemet men undersökningar visade att det i stället kunde vara uppvandringen som var problemet. Forskare på SLU hade kontakter med forskare i Seattle i USA. KJIS ledde arbetet och var positiv till att göra något i älven. De åkte till Seattle och forskarna från Seattle kom till Umeå. Forskningsrapporten skulle få ett namn och döptes till den Sandströmska utredningen, efter honom.

Efter att en domstolsförhandling blivit inställd minns han att det pågick en konstruktiv dialog om att hitta lösningar. Det var KJIS som förde ordet för Vattenfall. Så småningom hölls ett möte på Hotell Plaza i Umeå. Han minns det mötet särskilt eftersom dåvarande kommunalrådet var med och tyckte att det hela skulle göras upp snabbt. Beloppet 25 miljoner kronor var parterna överens om sedan tidigare. Det var i stället åtgärderna som var svårt att komma överens om. När det gäller klausulen om hänskjutande fanns det inga tvivel om deras budskap vilket alltid varit att det ska gå att föra talan i domstol om de inte blir nöjda med åtgärderna. Det har de meddelat sina medlemmar. De skrev till fiskevårdsområdena att om det inte blir åtgärder har de möjlighet att driva frågan rättsligt. De hade inte gått med på förlikningen annars. De lugnades också av att EMAN från Kammarkollegiet sa att det var riskfritt, att han skulle ta hand om det här om det inte gick på annat sätt.

I samband med förlikningen och några år därefter upplevde han att det fanns en ambition från Vattenfall att göra det bra. De kände sig trygga med det och med KJIS. I det samtalsklimat som rådde i början hade klausulen om hänskjutande kanske inte behövts, men historiskt har Vattenfall dåligt anseende angående dessa

frågor. Det har aldrig varit fiskerådets avsikt att frågan om minimitappning skulle stängas utan den var deras säkerhetsventil.

Han har varit med i projektets styrgrupp och har inte protesterat mot föreslagna åtgärder eller budgeten för dessa.

STWE

Han kom in målet någon gång mellan 1995 och 2000, som styrelseledamot i Vindelälvens fiskeråd. Efter domstolsförhandlingen i fråga om preskription blev fiskerådet kontaktade av Vattenfall. Bolaget ville tillsammans med dem och SLU utreda åtgärder för att förbättra fiskvandringen. Vattenfall avsatte ett par hundra tusen kronor och ville att fiskerådet skulle hålla ihop arbetet. Via SLU knöts kontakter med forskare i USA. De åkte till USA och de amerikanska forskarna kom till Umeå. De lämnade förslag på åtgärder i en utredning. En expert på fiskvägar från Norge fick också göra en mer nordisk variant på det amerikanska förslaget. Processen tappade därefter fart.

Under 2006 återupptogs arbetet. Vattenfall, han tror att det var KJIS, tog kontakt med fiskerådet och ville börja diskutera en förlikning. De hade möten och började skissa på en förlikning. Även SLU var med och de skissade på ett stort projekt som även skulle omfatta miljöåterställningar och turism. Det fanns flera olika insatsområden, bl.a. Stornorrfors uppströms och nedströms. Arbetet mynnade sedan ut i avsiktsförklaringen.

Klausulen om möjlighet till hänskjutande har han burit med sig hela tiden. Det fanns en medvetenhet om att de inte skulle satsa allt utan ville ha kvar möjligheten att kunna komma tillbaka till domstolen om minimitappningen. De kunde inte säga till fiskerättsägarna att de satsat allt på ett projekt som de inte har kontroll på. De kände vid det laget inte till alla problem eller hur de skulle lösas. De höll möten med sakägarna upp efter älven. En punkt som de tog upp var möjligheten att remittera till domstolen och att frågan om minimitappning fanns kvar.

I perioden mellan avsiktsförklaringen och avtalet arbetade de intensivt med att rigga projektorganisationen. Styrgruppen och utredningsgruppen började arbeta redan före avtalet. I ett protokoll från ett möte i februari 2008 finns det antecknat att gruppen var medveten om att de åtgärder som läggs fram skulle vägas mot en ökad minimi-tappning. Vid det sista mötet mellan parterna, det som blev en nattmangling på Hotell Plaza, accepterade alla avtalet. Advokat MIWE formulerade den slutliga skrivningen, som även innehöll EMAN:s text från avsiktsförklaringen. Han har burit med sig att de har den här ventilen att ta till. Den har de aldrig släppt.

Han har varit med på i stort sett alla möten i styrgruppen och utredningsgruppen men har inte varit ledamot i någon grupp. Han har ingen uppfattning om hur styrgruppens beslut skulle gå till. Det har inte funnits någon oenighet i styrgruppen om de förslag som utredningsgruppen lämnat.

NIRI

Sedan 1992 har han varit ombud för enskilda sakägare i målet. Hans uppdrag har varit att få till åtgärder för att återställa fisket i Vindelälven och förhindra ytterligare utbyggnad av älven. Han minns inte att han initialt deltog i de förlikningsförhandlingar som fördes och de utredningar som genomfördes i samverkan med forskare i USA.

Efter att en domstolsförhandling ställts in 2006, på grund av att sakägarna anförde att ytterligare utredning krävdes, satte den politiska ledningen i Umeå kommun ned foten och krävde att man skulle göra upp. Förhandlingar fördes med HESA och STWE och man enades om grundförutsättningarna. Vattenfall skulle tillskjuta pengar och det skulle vidtas åtgärder i sammanflödesområdet. Ingen ersättning skulle betalas ut direkt till sakägarna utan de skulle sättas av till en fond/pott. Han var därefter med på flera möten mellan parterna. KJIS var alltid med och var den som förde ordet för Vattenfall. Först enades parterna om en avsiktsförklaring som skulle kunna förankras med sakägarna och därefter omarbetas till ett avtal.

Det var inte tilltalande att sakägarna inte skulle ha inflytande eller kontroll över vilka åtgärder som skulle komma att vidtas. Vid ett möte på Arlanda sa EMAN från Kammarkollegiet att myndigheten alltid kunde ansöka om omprövning för ändrade

villkor enligt då gällande omprövningsbestämmelser. Han har skrivit ett stort nej i sina mötesanteckningar. Sakägarna hade förtroende för EMAN men litade inte på myndigheterna. Sakägarna ville ha något sätt att försäkra sig om att åtgärderna fick avsedd effekt. EMAN formulerade då den nu tvistiga klausulen. Sakägarna såg den som en slags säkerhetsventil. Om åtgärderna inte fungerade kunde frågan hänskjutas till domstolen. Det innebar en bra press på Vattenfall. Vid efterföljande möten med sakägarna informerade de om ventilen och förklarade att frågan kunde hänskjutas till domstolen om förslagen till åtgärder inte blev bra. Det var utförliga diskussioner med sakägarna angående ventilen. De fick sedan i uppdrag att genomföra förlikningen. Han skickade en underrättelse till sakägarna 2007 om att de skulle anta avsiktsförklaringen.

Därefter följde förhandlingar angående finansiering och om villkor. Vattenfall kom med ett motförslag om en skiljeklausul men den gillade de inte. Han, HESA, STWE och kommunerna genom LEAN hade samma uppfattning om vikten av hänskjutandeklausulen. Det var nödvändigt att utföra åtgärderna innan man kunde bestämma om minimitappningen. I e-posten den 11 april menar LEAN att EMAN var tydlig med att möjligheten till hänskjutande skulle vara kvar.

Tanken från sakägarna var hela tiden att minimitappningen skulle finnas kvar som ett verkligt alternativ. Vid den muntliga förberedelsen i domstolen våren 2008 var parterna överens om klausulen, men finansieringsfrågor återstod. Vattenfall kan inte ha varit omedvetna om deras inställning. Vid huvudförhandlingen senare samma år redogjorde han för sakägarnas syn på att ersättningsfrågorna för det enskilda fisket skulle avslutas. Det var viktiga frågor, en bra ekonomisk uppgörelse och en annorlunda form av skadekompensation. Det fanns dock en risk att någon utomstående sakägare skulle komma och kräva pengar i stället.

Sakägarna har inte återkallat yrkanden om minimitappning och avtalet har tillämpats. När sakägarna 2012 hänsköt ett beslut av styrgruppen fanns det ingen invändning från Vattenfall om rättegångshinder.

LEAN

Han blev ombedd att företräda Vindelälvs kommunerna 2007. Vid den tidpunkten var avsiktsförklaringen klar och hans uppdrag var att biträda kommunerna med att göra om den till ett avtal. Det viktiga för kommunerna var att få till åtgärder för en tillräckligt bra uppvandring. Fisken skulle först komma förbi sammanflödet och sedan förbi dammen. Om det inte gick skulle en ökad minimitappning vara alternativet. Pengar var inte intressant.

Det skedde ett antal möten, fem–sex stycken, under vårvintern 2008. Kommunerna ville ha en precisering i avtalet om vilken andel av vandringsfisken som åtgärderna skulle få upp, med målsättningen 80 procent. Vattenfall ville ha en mer oprecis skrivning. E-posten han skickade efter ett av mötena handlade om att Vattenfall ville genomföra åtgärder och sen stänga målet. Det kunde de inte acceptera. De ville se resultat innan de släppte frågan om minimitappning. Den var deras enda påtryckningsmedel. Om parterna inte kom överens, då skulle de vara tvungna att ta minimitappningen till miljödomstolen. Frågan om minimitappning skulle alltså vara kvar. Vattenfall återkom senare med ett avtalsförslag med en skiljeklausul, där det i ett skiljeförfarande vid sidan av det avslutade målet i miljödomstolen skulle pröva åtgärdernas funktion efter att de hade genomförts.

Vid ett möte i maj var de till slut ense om ett avtal som innehöll möjligheten till hänskjutande. De frågade motparterna om de kunde föra talan om minimitappning, med hänsyn till klausulen om att återkalla yrkanden utom de som avser provisoriska frågor. Vattenfall svarade med ett entydigt ja. Det är hans minnesbild att parterna var ense om det. Om åtgärderna inte fungerade skulle man gå tillbaka till ruta noll i målet.

Därefter skedde en del e-postväxling innan avtalet skrevs på. Han minns att det gjordes en ändring i sak och det var en strykning av skrivningen i punkten 5.1 i avsiktsförklaringen, om att parterna var överens om att minimitappningen inte behöver öka. Som han uppfattade kommunerna var de nöjda med avtalet.

Han vill minnas att det vid en muntlig förberedelse i domstolen antecknades i protokollet att Vattenfall, genom advokat MIWE, sa att en ökad minimitappning skulle kunna prövas om man inte var nöjd med resultatet av åtgärderna. Det hade varit tydliga motsättningar i förhandlingarna och varje möte hade pågått flera timmar. Vattenfall kan inte ha missuppfattat vad deras inställning var i den här frågan.

SKÄL FÖR BESLUTET

Mark- och miljödomstolen har den 13–14 mars 2023 hållit huvudförhandling i fråga om avvisning av dels hänskjutande av fråga till domstolen enligt förlikningsavtal, dels yrkanden om minimitappning framställda av Kammarkollegiet, Vindelälvs kommunerna och sakägare företrädda av advokaten NIRI. För behandling av dessa frågor har rätten bestått av två juristdomare.

Skriftväxlingen i målet har fortsatt efter huvudförhandlingen i fråga om ersättning för rättegångskostnader. Under skriftväxlingen har även omständigheter i sak framförts. Av bestämmelsen i 22 kap. 21 § miljöbalken framgår att mark- och miljödomstolens dom i ett ansökningsmål ska grundas på vad som förekommit vid förhandling inför domstolen och på vad handlingarna innehåller. Domstolen anser att bestämmelsen även är tillämplig för det nu aktuella beslutet och att det inte finns skäl att lämna det nya material som framförts efter huvudförhandlingen utan avseende.

Den fråga som domstolen inledningsvis ska pröva är om Vattenfalls avvisningsyrkanden framställts för sent. Om svaret är ja ska yrkandena om avvisning avvisas. Om svaret är nej ska domstolen gå vidare och pröva om hänskjutandet enligt avtalet respektive yrkandena om minimitappning ska avvisas.

Har Vattenfalls avvisningsyrkande framställts för sent?

Kommunerna, Kammarkollegiet och sakägare företrädda av NIRI har invänt att Vattenfalls yrkande om avvisning ska avvisas alternativt avslås eftersom invändningen inte skett inom den tid som förutsätts enligt 34 kap. 2 § rättegångsbalken. Vattenfall har motsatt sig invändningen då avvisningsyrkandet inte avser fora, utan det materiella innehållet.

Av 34 kap. 2 § rättegångsbalken följer att om en part vill göra invändning om att *rätten icke är behörig att upptaga målet*, ska parten framställa invändningen då han eller hon första gången vid rätten ska föra talan i målet. Den invändning om rättegångshinder som Vattenfall har framfört avser inte rättens behörighet att uppta målet, varför det inte föreligger hinder för domstolen att pröva invändningen.

Utgångspunkter gällande talerätt i nu aktuella frågor

Frågan om slutliga vattenhushållningsbestämmelser är uppskjuten i målet. Det är också frågan om allmänt fiske. I deldomen den 19 december 2008 stadfästes förlikningsavtalet beträffande skador på enskilt fiske i Vindelälven uppströms dämningområdet vid Stornorrfors kraftstation och Vattenfall ålades att som kompensation för skadorna vidta de åtgärder som bolaget åtagit sig i avtalet. Prövotiden avslutades såvitt avsåg de enskilda fiskeintressena uppströms dämningområdet. Vad avsåg de allmänna fiskeintressena bedömde domstolen att prövotiden inte skulle avslutas.

Målet inleddes före miljöbalkens ikraftträdande och ska därför enligt 6 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken handläggas och bedömas enligt äldre bestämmelser, bortsett från frågor rörande miljökvalitetsnormer och frågor om förfarandet där miljöbalken istället ska tillämpas. Vad gäller talerätt för enskilda i mål där vattenlagen (1918:523), ÄVL, ska tillämpas anförde Miljööverdomstolen i avgörandet MÖD 2004:34 att ÄVL ska tillämpas och att 11 kap. 35 § ÄVL utgör en uttömmande reglering av rätten att föra talan för allmänna intressen och att enskilda sakägare därmed inte har någon rätt att föra talan om kompensation för skada på ett allmänt intresse. Däremot ska myndigheters talerätt bedömas enligt miljöbalkens bestämmelser (se avgörandet MÖD 2014:28).

Prövotiden avseende skador på enskilt fiske i Vindelälven avslutades år 2008. NIRI:s huvudmäns yrkande om minimitappning är enligt domstolen att uppfatta som ett yrkande om ytterligare kompensation för skada på det enskilda fisket i Vindelälven. Då denna fråga är slutligt avgjord vad avser fiskerättsägarna i Vindelälven är utgångspunkten att de inte har talerätt i fråga om vattenhushållnings-

bestämmelser och att deras yrkande ska avvisas (jfr Miljööverdomstolens avgörande den 10 april 2003 i mål M 5216-01).

Fråga är om förlikningsavtalet medför att talerätt för de enskilda fiskerättsägarna vad avser fråga om minimitappning ändå ska anses föreligga. Mark- och miljödomstolen prövar denna fråga nedan, i anslutning till prövning av frågan om hänskjutande enligt förlikningsavtalet, men kan redan här konstatera att för fiskerättsägare i Vindelälven som inte var parter i avtalet är frågan om kompensation för skador på fiske slutligt avgjord i målet. Deras yrkande om minimitappning ska därför avvisas.

I förlikningsavtalet framgår inte vilka sakägare som företrädde av NIRI vid undertecknandet. NIRI har uppgett att ERTH inte företrädde av honom vid förlikningsavtalets tecknande. ERTH:s yrkande ska därmed avvisas. Vad gäller de fiskerättsarrendatorer i Obbola som också framfört yrkande om minimitappning omfattas inte heller de av förlikningsavtalet. Deras yrkande hanteras dock inte inom ramen för detta beslut.

Vad gäller Vindelälvskommunerna och Kammarkollegiet följer deras talerätt i fråga om vattenhushållningsbestämmelser och allmänt fiske av bestämmelsen i 22 kap. 6 § miljöbalken (jfr ovan nämnda rättsfall MÖD 2014:28). Kammarkollegiet hade även talerätt enligt bestämmelserna i 11 kap. 35 § första stycket ÄVL. Den fråga som mark- och miljödomstolen har att ta ställning till beträffande dem är om förlikningsavtalet inskränker deras talerätt i fråga om vattenhushållningsbestämmelser. Mark- och miljödomstolen prövar denna fråga nedan under rubriken ”Ska yrkandena om minimitappning avvisas”.

Har det funnits förutsättning att hänskjuta fråga enligt förlikningsavtalet?

Parterna är oense om det funnits förutsättning att hänskjuta fråga enligt avtalet. När parter är oeniga om ett avtals innebörd måste rätten vid tolkning av avtalet göra en samlad helhetsbedömning med hänsyn till samtliga omständigheter, bl.a. avtalets ordalydelse, bakgrundsrätten, omständigheterna före avtalets ingående, parternas beteenden efter avtalets ingående, avtalets ändamål, systematiska uppbyggnad och

skälighet. Vilken eller vilka tolkningsfaktorer som ska vara utslagsgivande kan inte anges generellt, utan får avgöras utifrån en helhetsbedömning i det enskilda fallet (se Ramberg m.fl. Allmän avtalsrätt [2022, version 12, JUNO], s. 184 f, jfr rättsfallet NJA 2018 s. 834).

Förutsättningarna för hänskjutande styrs av vad som reglerats i parternas förlikningsavtal. I § 4 i förlikningsavtalet som bilagts miljödomstolens dom den 19 december 2008 regleras Vattenfalls åtaganden. I § 4.2 framgår i huvudsak följande.

Vattenfall avsätter 25 miljoner kr i 2007 års penningvärde till vandringsförbättrande åtgärder i anslutning till sammanflödesområdet. Pengarna som avsätts till åtgärder ska fungera som en grundplåt till utvecklingsprojektet *Från kust till fjäll*, delprojekt 3A. Projektet förutsätts även kunna tillföras medel från EU:s olika regionala och nationella fonder. Vattenfall åtar sig att som en del av utvecklingsprojektet, delprojekt 3A och inom ramen för projektansökan avseende delprojekt 3A, uppströmsvandring Stornorrfors, finansiera en utredning om vilken eller vilka åtgärder som ska vidtas. Utredningen ska drivas i samverkan med parterna i en arbetsgrupp inom utvecklingsprojektet med stöd av en internationell expertgrupp. Tre åtgärder föreslås utredas:

- Fiskväg från tunnelutloppet till uppströms Baggböleforsen, alternativt en fiskväg från utloppskanalen till intagskanalen för det gamla kraftverket vid Klabböle.
- Förändringar i fiskvägen för att förbättra möjligheten för fisk att hitta in till och passera Baggböleforsen.
- Möjligheterna att, inom ramen för gällande vattenhushållning, anpassa tappning och drift av produktionsanläggningen till fiskens vandringsbeteende.

Efter att den internationella expertgruppen och arbetsgruppen lämnat sin rapport, beslutar utvecklingsprojektets styrgrupp, vilken eller vilka åtgärder som ska utföras. Vattenfall åtar sig vidare att efter erforderlig miljöprövning, projektera, utföra och sedan driva och underhålla de beslutade åtgärderna, under förutsättning att ovanstående åtgärder inklusive utredning ryms inom det av Vattenfall avsatta beloppet och medel avsatta från EU:s fonder och att åtgärderna inte inverkar på Vattenfalls produktionsförmåga i Stornorrfors. Ifall ytterligare medel behövs ska parterna verka för att erforderliga medel skaffas. Erforderlig miljöprövning, drift och underhåll av åtgärderna bekostas av Vattenfall utanför ovan angivna ram.

Avsikten med fiskvägen är att uppnå en väsentligt förbättrad uppvandring av fisk från sammanflödesområdet vid Stornorrfors förbi regleringsdammen i Norrfors.

Om oenighet föreligger mellan parterna beträffande fiskvägens möjliga genomförande som ett i huvudsak likvärdigt alternativ till en högre minimitappning i gamla älvfåran, kan part hänskjuta denna fråga till miljödomstolen för prövning.

Detta ska ske senast tre månader från det att part fått del av utvecklingsprojektets styrgrupps ställningstagande i denna fråga. Om så inte sker har part accepterat styrgruppens beslut.

Den internationella expertgruppens ska, som en del av sitt uppdrag, bedöma föreslagna åtgärders effektivitet. Om inte alla medel är förbrukade sedan åtgärderna utförts, disponeras kvarstående medel av utvecklingsprojektets styrgrupp. Vattenfall åtar sig att, i samråd med Fiskeriverket, optimera tappningen inom ramen för nu gällande volymer. Avtalet frångår inte Kammarkollegiet möjligheten att enligt gällande lagar och förordningar ompröva villkor i Stornorrfors.

Av avtalet framgår att styrgruppen skulle fatta beslut om åtgärder avseende fiskvägen efter det att den internationella expertgruppen lämnat sin rapport. Av inlämnade styrgruppsprotokoll framgår att en sådan rapport lämnades efter ett expertgruppsmöte i Umeå i december 2009 och att frågan om vilka åtgärder som skulle vidtas sedan var föremål för diskussion i styrgruppen. I protokoll från den 22 mars 2011 framgår att styrgruppen beslutade att en fiskväg skulle byggas enligt ”alternativ 13” och det anfördes att den i avtalet beskrivna tremånadersperioden under vilken part kan hänskjuta frågan till miljödomstolen därmed utlöstes. Frågan hänsköts till domstolen av Kammarkollegiet, sakägare företrädna av NIRI och Vindelälvs-kommunerna. Vid muntlig förberedelse vid mark- och miljödomstolen den 29 augusti 2012 framkom att det fanns oklarheter kring styrgruppens beslut och vid styrgruppsmöte den 15 oktober 2012 beslutade styrgruppen att det tidigare beslutet om åtgärd den 22 mars 2011 inte var ett majoritetsbeslut. Arbetsgruppen fick i uppdrag att arbeta vidare med alternativ 13 och styrgruppen anförde att beslutet inte innebar att tremånadersfristen i förlikningsavtalet utlöstes. Något beslut om åtgärd enligt alternativ 13 har sedan inte fattats av styrgruppen.

Av protokoll från styrgruppen framgår att olika åtgärder och utredningar har finansierats med medel enligt § 4.2 i förlikningsavtalet, t.ex. telemetriprojekt (möte den 5 mars 2013), fiskens påverkan av läkemedel (möte den 14 april 2015), försök med tiaminbehandling av laxar (möte den 17 april 2018) fiskvandringståtgärder i Baggböleforsen (möte den 18 januari 2017). Andra åtgärder som under åren finansierats med medel ur förlikningspotten är åtgärder i torråran vid Kungsmofallet,

Laxhoppet, Utskovslucka B. Medlen som avsatts inom ramen för förlikningen är nu förbrukade och styrgruppen höll ett avslutande möte den 18 augusti 2021.

NIRI:s huvudmän, Vindelälvs kommunerna och Kammarkollegiet hänsköt fråga enligt avtalet efter möte i styrgruppen den 4 februari 2021. Av protokollet från det mötet framgår att styrgruppen diskuterade placering av de medel som återstod av den pott som avsattes i samband med förlikningen och att styrgruppen beslutade att återremittera frågan till utredningsgruppen. Vidare diskuterade styrgruppen om förlikningsavtalet genomförts eller inte. Vattenfall ansåg att bolaget fullgjort sina åtaganden medan fiskrättsägarna, kommunerna och Kammarkollegiet inte ansåg att avtalet var fullgjort eftersom åtgärder i sammanflödesområdet inte var genomförda. Det konstaterades att det förelåg oenighet och styrgruppen beslutade att överlämna frågan om huruvida förlikningsavtalet är uppfyllt till parterna.

Kammarkollegiet, sakägare företrädna av NIRI och Vindelälvs kommunerna hänsköt sedan fråga om fiskvägens möjliga genomförande som ett i huvudsak likvärdigt alternativ till en högre minimitappning till domstolen för prövning.

Vattenfall har till stöd för att hänskjutandet ska avvisas anfört att sådant kan ske endast när det föreligger oenighet om en föreslagen åtgärds effekt. Enligt Vattenfall har parterna varit eniga om alla åtgärder som föreslagits och genomförts inom den avtalade kostnadsramen, och ingen part har hänskjutit till mark- och miljödomstolen för prövning av de åtgärder som planerats i arbetsgruppen och därefter genomförts för att förbättra fiskuppvandringen samt att oenighet inte anmälts inom den tid som anges i avtalet.

Kammarkollegiet har anfört att oenighet i fråga om Vattenfall fullgjort sina åtaganden eller inte uppkom vid styrgruppsmötet i februari 2021 och att det därigenom föreligger oenighet mellan parterna om fiskvägens möjliga genomförande som ett i huvudsak likvärdigt alternativ till en högre minimitappning i gamla älvfåran, varför förutsättningarna att hänskjuta frågan till domstolen är uppfyllda. Kammarkollegiet har vidare anfört att det inte finns stöd i avtalet för att hänskjutande måste ske efter varje beslut i

styrgruppen och att det inte heller finns något föreskrivet om hur underrättelse av beslut ska ske. Varje enskilt ställningstagande utlöser enligt Kammarkollegiet inte tremånadersfristen. Inget slutligt ställningstagande har redovisats förrän vid styrgruppsmöte i februari 2021 då sökanden meddelade att avtalet hade fullföljts och att medlen förbrukats.

NIRI:s huvudmän har anfört att det vid mötet i februari 2021 uppkom sådan oenighet i styrgruppen att frågan kan hänskjutas till mark- och miljödomstolens prövning. De har vidare anfört att Vattenfall har informerat om åtgärder som har vidtagits men att något sådant delfående av utvecklingsprojektets styrgrupps ställningstagande i det hänseende som avses i avtalets stycke "om oenighet föreligger ..." inte har förekommit förrän frågan aktualiserats i samband med det aktuella mötet.

Vindelälvs kommunerna har anfört att vid mötet i februari 2021 kom styrgruppen fram till ställningstagandet att parterna är oense. Vattenfall förklarade vid sammanträdet att bolaget fullgjort sina åtaganden i avtalet och att medlen förbrukats. Vindelälvs kommunerna ansåg tillsammans med fiskrättsägarna och Kammarkollegiet att avtalet inte var fullgjort eftersom åtgärder i sammanflödesområdet inte var genomförda. Därför förklarades oenighet föreligga och att frågan får hänskjutas till parterna. Det är således en oenighet mellan parterna om hur fiskvägen ska genomföras.

Har hänskjutande skett för sent?

Om hänskjutande inte sker ska parterna enligt § 8 hemställa eller biträda hemställen om att miljödomstolen slutligt avgör frågan om Stornorrfors inverkan på allmänt och enskilt fiske uppströms Stornorrfors. Detta talar för att styrgruppens ställningstagande ska avse den slutliga utformningen och effekten av de åtgärder som beslutas inom ramen för förlikningsavtalet. Enligt avtalets ordalydelse är det tydligt att en tremånadersfrist för hänskjutande utlöses från det att part fått del av styrgruppens ställningstagande. Hur beslutet ska fattas respektive hur parterna ska få del av beslutet framgår inte av avtalet.

Domstolen konstaterar att arbetet i projektet, utifrån vad som framgår av avtalet och protokollen från styrgruppsmötena, inte synes ha fortlöpt på sätt som förutsattes vid avtalets tecknande och som följer av avtalet i övrigt. Då antogs att den internationella expertgruppen och arbetsgruppens rapport skulle leda fram till beslut om en eller flera slutgiltiga åtgärder och att om oenighet då uppkom kunde fråga hänskjutas till domstolen för prövning innan åtgärden genomfördes.

Enligt domstolen leder detta till att fler faktorer än ordalydelsen behöver vägas in vid tolkningen av avtalet. Hänsyn måste framför allt tas till parternas beteende efter avtalets ingående. Domstolen noterar att utredningar har pågått och beslut om olika åtgärder har fattats löpande. Bortsett från hänskjutandet som skedde år 2011 har ingen invändning framförts mot åtgärderna förrän hänskjutande skedde i mars–april 2021. Av protokollet från styrgruppsmötet den 4 februari 2021 framgår att fortsatta utredningar då pågick hos Vattenfall gällande sammanflödet och att en risk- och kostnadsanalys tagits fram, men att den inte ännu kunde presenteras för styrgruppen.

Av inlämnade styrgruppsprotokoll framgår inte att styrgruppen antecknat att hänskjutandefrist börjat löpa för någon annan åtgärd på det sätt som angavs då styrgruppen i mars 2011 fattade, sitt senare bedömda ogiltiga, beslut avseende alternativ 13, vilket talar för att sådan frist inte heller utlösts vid senare beslut. Vidare har arbetet i projektet bedrivits med löpande beslut om olika åtgärder för fiskvägen (från sammanflödesområdet till dammen), istället för beslut om åtgärder vid ett tillfälle vilket, som ovan anförts, synes ha varit den ursprungliga avsikten. Vid mötet i februari 2021 pågick det fortfarande utredning om åtgärd i sammanflödesområdet inom ramen för projektet. Eftersom det varit fråga om flera åtgärder för fiskvägen anser domstolen att dessa inte har kunnat bedömas i sitt sammanhang och vägas mot en ökad minimitappning förrän det stått klart att några ytterligare åtgärder inte skulle vidtas inom ramen för projektet. Denna tolkning är också förenlig med vad som framgår av § 8 i förlikningsavtalet i frågan om avslutande av frågan om allmänt och enskilt fiske uppströms Stornorrfors.

Med hänsyn till avtalsklausulens ordalydelse, avtalet i övrigt och arbetet inom ramen för förlikningsavtalet efter avtalets ingående finner mark- och miljödomstolen att tidsfristen inte har utlösts efter varje åtgärdsbeslut och att det därför inte förelegat hinder mot hänskjutande utifrån att det inte skett i tid i förhållande till beslutade och genomförda åtgärder.

Är övriga förutsättningar för hänskjutande uppfyllda?

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att möjligheten till hänskjutande inte kan anses vara en provisorisk föreskrift enligt 22 kap. 27 § miljöbalken. Någon uppskjuten fråga har inte meddelats i samband med att förlikningen stadfästes i dom år 2008.

Förutsättningarna för att hänskjuta fråga styrs av vad som framgår av parternas avtal. Där anges:

”Om oenighet föreligger mellan parterna beträffande fiskvägens möjliga genomförande som ett i huvudsak likvärdigt alternativ till en högre minimitappning i gamla älvfåran, kan part hänskjuta denna fråga till miljödomstolen för prövning.”

Mark- och miljödomstolen delar de hänskjutande parternas bedömning att en sådan oenighet uppkom då det stod klart att några ytterligare åtgärder inte skulle genomföras inom ramen för projektet. Med hänsyn till hur arbetet enligt förlikningsavtalet kommit att bedrivas kan avtalet inte tolkas som att hänskjutande inte kan avse redan utförda åtgärder. Mot denna bakgrund finner domstolen att förutsättningarna för hänskjutande är uppfyllda.

Vattenfall har även invänt att hänskjutandena ska avvisas då de inte uppfyller kraven i 13 kap. 1–2 §§ rättegångsbalken eftersom det inte angetts något yrkande om rättsföljd, vare sig fastställande av visst rättsförhållande eller fullgörande av handling. NIRI:s huvudmän, Vindelälvs kommunerna och Kammarkollegiet har anfört att dessa bestämmelser av olika skäl inte är tillämpliga i målet.

Enligt mark- och miljödomstolen är 13 kap. 1–2 §§ rättegångsbalken inte tillämpliga i fråga om hänskjutande av fråga enligt ett avtal i ett ansökningsmål enligt miljöbalken. Istället är det avtalet som styr domstolens prövningsram.

Mark- och miljödomstolen finner sammanfattningsvis att hänskjutandena inte ska avvisas. Vattenfalls yrkanden om detta ska således avslås.

Ska yrkandena om minimitappning avvisas?

Som framgår ovan har domstolen i denna del att pröva om förlikningsavtalet medför att fiskerättsägare i Vindelälven kan framställa yrkanden om minimitappning, även om frågan om skador på enskilt fiske i Vindelälven är avslutad. Vidare har domstolen att pröva om förlikningsavtalet inskränker Vindelälvs kommunernas och Kammarkollegiets talerätt i fråga om möjligheten att framställa yrkanden om minimitappning i målet.

Vattenfall har anfört att ökad minimitappning inte var en fråga som skulle kunna utdömas av mark- och miljödomstolen vid hänskjutande och att det inte kan behandlas av domstol efter hänskjutande enligt avtalet. Vattenfall har vidare med hänvisning till avtalets § 6 anfört att parterna i avtalet skulle återkalla alla yrkanden och inte framställa nya yrkanden varför yrkande om minimitappning inte kan tas upp till prövning.

Kammarkollegiet, Vindelälvs kommunerna och NIRI:s huvudmän har alla anfört att de sedan länge har anhängiggjorda yrkanden om minimitappning i målet och att de inte har återkallats. Kammarkollegiet har vidare anfört att verksamhetens påverkan på allmänna intressen inte omfattas av deldomen den 19 december 2008, att det inte går att avtala bort offentlighetsrättsliga förpliktelser och att kollegiet inte har avtalat bort möjligheten att pröva frågan om minimitappning. NIRI:s huvudmän har anfört att parterna var eniga om att de anhängiga yrkandena om minimitappning skulle kunna prövas som ett alternativ till de åtgärder som styrgruppen framlade och att tanken med förlikningsavtalet inte var att släcka frågan om minimitappning.

Vindelälvs kommunerna har anfört att syftet med förlikningsavtalet var att åtgärder skulle vidtas, men att kommunerna hade möjlighet att hänskjuta fråga

om minimitappning om parterna blev oense. Kommunerna har inte avtalat bort möjligheten att pröva frågan om minimitappning. Som en säkerhetsventil skulle yrkanden om minimitappning som framställts i målet kunna prövas.

För tolkning av avtalet har mark- och miljödomstolen att göra en samlad helhetsbedömning utifrån exempelvis dess ordalydelse, avtalets systematiska uppbyggnad, avtalets ändamål, omständigheterna före avtalets ingående och parternas beteenden efter avtalets ingående. Domstolen redogör först för relevanta faktorer i dessa delar och övergår sedan till att bedöma dem.

Avtalets ordalydelse

Som tidigare framkommit angavs förutsättningarna för hänskjutande enligt följande.

”Om oenighet föreligger mellan parterna beträffande fiskvägens möjliga genomförande som ett i huvudsak likvärdigt alternativ till en högre minimitappning i gamla älvfåran, kan part hänskjuta denna fråga till miljödomstolen för prövning.”

Vad ”denna fråga” syftar på, och således vad avtalet innebär avseende domstolens prövning, är inte helt tydligt. Enligt ordalydelsen kan ”denna fråga” avse antingen

- fråga om fiskvägens möjliga genomförande är ett likvärdigt alternativ till en högre minimitappning, och/eller
- fråga om en högre minimitappning.

Avtalets ändamål och systematiska uppbyggnad

I avtalets § 2 framgår att ett av syftena med avtalet var att förbättra fiskvandringen i Stornorrforsområdet utan att vattenhushållningen behöver förändras. Vidare förordnades i sista stycket i § 4.2 att avtalet inte fråntar Kammarkollegiet möjligheten att enligt gällande lagar och förordningar ompröva villkor i Stornorrfors. I avtalets § 6 anges att Vattenfalls åtaganden förutsätter att sakägare företrädna av ombud, kommunerna och Kammarkollegiet förbinder sig att återkalla alla yrkanden och invändningar, utöver då gällande provisoriska bestämmelser, som framställts i målet, och inte framställa nya yrkanden. Vidare anges att förlikningen genomförs så att

domstolen kan avsluta målet vad avser allmänna och enskilda fisket uppströms Stornorrforsdammen utan att domstolen fastställer andra ersättningsskyldigheter eller skyldighet att vidta andra skadeförhindrande eller skadekompenserande åtgärder än de som anges i avtalet. I avtalets § 8 framgår att hemställan om att miljödomstolen ska avgöra frågan om Stornorrfors inverkan på allmänt och enskilt fiske uppströms Stornorrfors ska inges till domstolen senast fyra månader efter det att parterna underrättats om styrgruppens ställningstagande rörande beslut om vilken/vilka åtgärder som ska utföras, eller i samband med domstolens slutliga avgörande av fråga enligt § 4.2.

Omständigheterna före avtalets ingående

I denna del har följande framkommit. Avsiktsförklaringens lydelse i fråga om möjligheten till hänskjutande överensstämmer med det slutliga avtalet.

Vid muntlig förberedelse den 7 maj 2008 anförde NIRI att det som man inte kommit överens om ännu var vilken prövning som skulle vara kvar i domstolen när åtgärderna står klara och beskrev det enligt följande. ”Det är egentligen två steg. I det första steget skriver man av ersättningsfrågorna i det enskilda fisket och minimitappningsfrågan står öppen på visst sätt. När frågan är lanserad får man eventuellt hänskjuta frågan om det här ska genomföras eller om man ska minimitappa på visst sätt, det är domstolens avgörande.”

Kammarkollegiet anförde vid samma sammanträde att ”Vattenfall har tillsatt en internationell expertgrupp som ska göra en utvärdering av förutsättningar för en uppvandring dels i den gamla älvfåran och dels i en ny fiskväg i anslutning till tunnelutloppet. Utifrån deras förslag ska parterna ha möjlighet att bestämma sig för vilken åtgärd man rekommenderar. Kan man i det läget inte enas har parterna möjlighet att hänskjuta frågan till domstolen. Det är här vi egentligen har fastnat därför att det är svårt att beskriva de här förutsättningarna, hur läget ska vara när man har rätt att hänskjuta och under vilka förutsättningar.”

Företrädare för Vindelälvs kommunerna anförde att ”den ena frågan som är oklar är finansieringen. Den andra frågan som är minst lika viktig är ramen för den prövning som domstolen ska göra och om det är så att man inte kommer fram till åtgärder som kan genomföras.”

Vattenfall anförde att ”Det är någon form av funktionskrav som ställs på de åtgärder som genomförs. Vi har försökt att få in en passus där det är möjligt att part kan begära prövning om åtgärderna motsvarar i huvudsak en ökad minimitappning. Här återstår en del frågeställningar. Vem är part? Vem kan begära prövningen? Prövningens omfattning? [...] Den internationella expertgruppen ska föreslå de effektivaste åtgärderna och göra en bedömning hur effektiva åtgärderna blir. Styrgruppen för det stora projektet ska sedan besluta i den frågan. I det skedet, när expertgruppen bedömt att det är den här nivån vi kommer att få med de här åtgärderna, ska part ha möjlighet att underställa denna fråga till domstolen om det här är i paritet med en ökad minimitappning.”

I det cirkulär som NIRI skickade ut till sina huvudmän i september 2008 beskrev han förlikningsavtalet och att det varit särskilt svårt att finna lösning bl.a. avseende fråga om möjligheten att kunna kräva minimitappning istället för genomförande av expertgruppens förslag. Han beskrev att enligt det slutgiltiga förslaget kan frågan hanteras inom ramen för det pågående vattenmålet och att kommunerna och Kammarkollegiet accepterat förslaget. Vidare beskrev han att det förelåg osäkerheter kring finansieringen för olika åtgärder, men att eftersom de hade ett påtryckningsmedel i form av möjlighet att föra process om minimitappning om de inte tyckte att expertgruppens förslag var acceptabelt bedömde han att det framförhandlade avtalet var tillräckligt betryggande.

Vid huvudförhandling den 28 oktober 2008 hade parterna undertecknat förlikningsavtalet. Av protokollet från huvudförhandlingen framgår att Vindelälvs kommunerna anförde att ”Avtalet innehåller en kontrollstation när gruppen tagit fram sina förslag då det finns en möjlighet att acceptera förslagen eller ta upp frågan till prövning av miljödomstolen.” samt att kommunerna ”vad gäller det allmänna fisket, först kommer

att ta ställning till de föreslagna åtgärderna. Om de accepteras kommer yrkanden återkallas och saken om det allmänna fisket kommer att avslutas. Om åtgärderna inte accepteras ska minimitappning prövas.”. NIRI anförde ”när expertgruppens förslag ska utvärderas får de ta ställning till om de anser att de föreslagna åtgärderna är tillräckliga, eller om de vill processa om minimitappning istället.”.

Av förhören vid nu aktuell huvudförhandling med STWE, HESA, NIRI och LEAN framgår att samtliga varit av uppfattningen att möjligheten att föra talan om minimitappning skulle kvarstå som en säkerhetsventil om de inte var nöjda med den åtgärd som beslutades.

Parternas beteende efter avtalets ingående

Det kan noteras att varken Kammarkollegiet, Vindelälvs kommunerna eller NIRI:s huvudmän har återkallat sina respektive yrkanden i minimitappningsfrågan efter att avtalet stadfästes. De har inte heller framställt någon invändning mot de åtgärder som företagits inom ramen för förlikningsavtalet.

Domstolens bedömning

Mot bakgrund av domstolens slutsats ovan om möjligheten för enskilda fiskerättsägare i Vindelälven att föra talan i fråga om vattenhushållningsbestämmelser krävs, för att de ska kunna få yrkanden om minimitappning prövade av domstolen inom ramen för aktuellt mål, att det kan ske efter hänskjutande av fråga till domstolen. Detta eftersom det enligt avtalet är det enda sättet att få fråga prövad av mark- och miljödomstolen.

Sett till avtalet i sin helhet kan domstolen konstatera att intentionen var att vattenhushållningen skulle vara oförändrad i förhållande till vad som gällde vid avtalets tecknande och att § 6 innebar att Kammarkollegiet, sakägarna och Vindelälvs kommunerna åtog sig att återkalla de yrkanden om minimitappning som förelåg vid avtalets tecknande och inte framställa nya sådana yrkanden som inte överensstämde med de gällande provisoriska föreskrifterna. Detta talar för att fråga om minimitappning inte kan tas upp till prövning vid ett hänskjutande, utan att det domstolen har att avgöra är om beslutad åtgärd kan anses vara lika effektiv som en

ökad minimitappning. Skrivningen om att Kammarkollegiets möjlighet att ansöka om omprövning skulle kvarstå tyder enligt domstolen också på att dess möjlighet att föra talan om minimitappning inom ramen för aktuellt mål skulle inskränkas. Av förhöret med NIRI har framkommit att det fördes diskussioner om Kammarkollegiets möjlighet att driva frågan vid en omprövning skulle vara tillräckligt, vilket sakägarna dock inte tyckte.

Det som framgår av avtalets § 8 om hemställan om målets avslutande tyder på att domstolen vid sin prövning av ett hänskjutande inte enbart har att ta ställning till om den beslutade åtgärden motsvarar en ökad minimitappning. Detta eftersom det inte finns någon reglering i avtalet om hur domstolens beslut ska vara styrande vid det fortsatta arbetet efter domstolens ställningstagande. Snarare tyder skrivningen i § 8 på att domstolen vid sin prövning har att besluta om det är en ökad minimitappning eller den beslutade åtgärden som ska vidtas utifrån vad som bedöms som mest effektivt för att målet därefter ska kunna avslutas.

Även omständigheterna före avtalets ingående talar för att avtalet ger möjlighet för i vart fall Vindelälvs kommunerna och NIRI:s huvudmän att föra talan om minimitappning vid hänskjutande av fråga till domstolen. Ramen för domstolens prövning i den situation som nu uppkommit var inte tydlig vid tidpunkten för den muntliga förberedelsen i maj 2008, utan det var en fråga som parterna skulle fortsätta att diskutera. I samband med huvudförhandlingen den 28 oktober 2008 uttryckte såväl NIRI som företrädare för Vindelälvs kommunerna att deras uppfattning var att fråga om minimitappning kunde tas upp av domstolen. Av vad som framgår av protokollet från huvudförhandlingen framställdes ingen invändning mot det.

Det har vid avtalets ingående varit tydligt att Vindelälvs kommunerna och NIRI:s huvudmäns avsikt varit att de skulle kunna föra talan i fråga om minimitappning i samband med hänskjutande till domstolen om de bedömde att åtgärderna inte motsvarade en ökad tappning. Vid en samlad helhetsbedömning finner mark- och miljödomstolen därför att omständigheterna före avtalets ingående medför att förlikningsavtalet ger NIRI:s huvudmän och Vindelälvs kommunerna rätt att

vid hänskjutande till domstolen föra talan om minimitappning. Bestämmelsen om att parterna förbinder sig att återkalla alla yrkanden m.m. medför av samma skäl ingen annan bedömning.

Vad gäller Kammarkollegiet har det som grund för sin inställning anfört att kollegiet inte avtalat bort möjligheten att föra talan om minimitappning och att det är fråga om offentligrättsliga förpliktelser som inte kan avtalas bort. Vattenfall har anfört att staten kan ingå avtal och att Kammarkollegiet således är bunden av åtagande i avtalet.

Till skillnad från vad som gäller de sakägare som för talan i fråga om ersättning för skada på enskilt fiske kan avtal inte träffas avseende de indispositiva frågorna om vattenhushållningsbestämmelser. Fråga är om § 6 i avtalet ändå utgör en inskränkning i Kammarkollegiets rätt att föra talan i målet för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen enligt 22 kap 6 § miljöbalken.

Det finns inte någon generell rättslig regel som ger så kallade processavtal processhinderande verkan med innebörden att domstolen ska avvisa en talan som väcks i strid med ett sådant avtalsvillkor mellan parterna. Det finns enbart vissa särskilt angivna situationer där avtal ges processhinderande verkan eller utesluter en viss domstols behörighet i ett särskilt fall – 49 kap. 2 § rättegångsbalken respektive 10 kap. 16 § rättegångsbalken. Dessa bestämmelser gäller i fall där förlikning om saken är tillåten (se t.ex. rättsfallet NJA 2013 s. 1017). I fall då avtalet inte omfattas av dessa bestämmelser har dock avtal där en part fränsäger sig rätten till domstolsprövning utan att ange ett alternativ till densamma, inte ansetts vara bindande. Frågan om vattenhushållningsbestämmelser är indispositiv och det aktuella villkoret är inte sådant som avses i 49 kap. 2 § eller 10 kap. 16 § rättegångsbalken. Mark- och miljödomstolen bedömer därför att det aktuella avtalet inte medför någon inskränkning i Kammarkollegiets talerätt enligt 22 kap. 6 § miljöbalken.

Sammanfattningsvis ska Vattenfalls samtliga yrkanden om avvisning avslås, förutom beträffande EARTH enligt vad som framgått tidigare.

Vittnesersättning

Vad avser ersättning för vittnesbevisning anförde Vindelälvs kommunerna de skulle återkomma med LEAN:s ersättningsanspråk vid inlämnande av kostnadsräkning i målet. LEAN har för sin inställelse yrkat ersättning med 14 499 kr varav 10 266 kr avser ersättning för förberedelse inför huvudförhandlingen samt inställelse och 4 233 kr avser hotell- och resekostnader. Vad gäller ersättning för förberedelse och inställelse har angetts att de fördelar sig med halva beloppet för respektive kostnadspost.

Av 36 kap. 24 § rättegångsbalken följer att ett vittne har rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för resa, uppehålle och tidsspillan efter vad rätten bedömer skäligt. Vidare kan vittne få ersättning för att ha upplivat sin kunskap om vad vittnesförhöret ska gälla eller för att vittnet på parts begäran verkställt besiktning eller liknande. För själva vittnesmålet utgår ingen ersättning och stort avseende ska vid ersättningens bestämmande fästas vid partens uppfattning rörande ersättningens skälighet (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken, [2022, version 93, JUNO], kommentaren till 36 kap. 24 §).

Mark- och miljödomstolen bedömer LEAN:s kostnad för resa och uppehålle som skälig. Vad gäller kostnad för förberedelse och inställelse vid förhöret bedömer domstolen att ersättningen ska bestämmas till skäliga 5 000 kr. Ersättningen för LEAN:s inställelse fastställs således till totalt 9 233 kr.

LEAN åberopades som vittne av såväl Vindelälvs kommunerna som av NIRI:s huvudmän. De har kommit överens om att ersättningen till vittnet ska utges av Vindelälvs kommunerna.

Rättegångskostnader

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet har yrkat ersättning för rättegångskostnader i målet med 238 662 kr varav 181 440 kr avser arbete, 16 000 kr avser tidsspillan och 41 222 kr avser utlägg. Av det totala beloppet avser 45 572 kr det nu aktuella hänskjutandet (33 400 kr arbete,

5 200 kr tidsspillan och 6 972 kr utlägg). Kammarkollegiet har i fråga om ersättning för rättegångskostnader anfört i huvudsak följande.

Den senaste registrerade inbetalningen till Kammarkollegiet avseende ersättning för rättegångskostnader i målet gjordes den 8 maj 2009. Nu aktuellt ersättningsanspråk avser tiden därefter (9 maj 2009 till och med 14 mars 2023). Kammarkollegiet ska enligt 22 kap. 6 § miljöbalken föra talan i ansökningsmål som det nu aktuella för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen. Enligt 25 kap. 2 § miljöbalken ska sökanden i ansökningsmål svara för sina egna och motparternas rättegångskostnader vid mark- och miljödomstolen. Prövningen i första instans fortgår fortfarande. Kollegiet har som motpart således rätt till ersättning för rättegångskostnader i målet.

Vattenfall har bemött ersättningsanspråket med i huvudsak följande. Kammarkollegiet har skrivit under både avsiktsförklaringen april 2007 och det slutliga förlikningsavtalet under oktober 2008. Kammarkollegiet är bundet av avtalet, vilket framgår såväl av att Kammarkollegiet skrivit under avtalet som att Kammarkollegiet deltagit i förlikningsavtalets styrgrupp samt yrkar ersättning för förlikningsarbetet vilket endast kan ske med grund i avtalet. Kammarkollegiet har i sin egenskap av part i avtalet hänskjutit fråga till mark- och miljödomstolen. Vattenfall har förbundit sig att betala ersättning till det arbete parterna i avtalet utför i samband med förlikningsavtalet och dess tillämpning, se § 4.2 i förlikningsavtalet, främst stycke sju. Kammarkollegiet är part och därigenom bundet av förlikningsavtalet, varför Vattenfall har att utge ersättning för det arbete som Kammarkollegiet utfört i förlikningsarbetet, främst deltagande i ”styrgruppens” arbete med 193 087 kr.

Kammarkollegiet kan inte yrka ersättning för kostnader för arbetet med hänskjutandet, 45 575 kr, då slutlig uppgörelse träffats om skadereglering på Stornorrfors inverkan i Vindelälven genom avtal. Rättegångskostnaderna ska utges för de kostnader som varit skäligen påkallade för att tillvarata parts rätt. Talan i strid med ingånget avtal kan inte vara att anse som skäligen påkallat för att tillvarata parts rätt. Grunderna för bestridandet av kostnaderna för hänskjutandet är följande:

1. Vattenfall har fullgjort de åtaganden som följer av avtalet.

2. Kammarkollegiet har hänskjutit frågan om föreslagna, i styrgruppen godkända och därefter utförda åtgärder, långt efter det att åtgärderna presenterats för och bestämts av styrgruppen samt utförts. Kammarkollegiet har löpande deltagit i styrgruppens arbete och därigenom kontinuerligt varit underrättad om föreslagna, beslutade och utförda åtgärder. Kammarkollegiet har hänskjutit frågan långt efter den i avtalet angivna tidsfristen för hänskjutande löpt ut.
3. Av såväl avsiktsförklaringens som förlikningsavtalets klara ordalydelse är inte yrkanden om ökad minimitappning ett avtalat alternativ enligt förlikningsavtalet. Kammarkollegiet har därför varit förhindrade att hänskjuta fråga om ökad minimitappning till mark- och miljödomstolens avgörande. Ersättning ska därför inte utgå för en talan som inte kan framställas.

Domstolens bedömning

Av 25 kap. 2 § miljöbalken följer att sökanden i ansökningsmål om vattenverksamhet ska svara för sina egna och motparternas kostnader vid mark- och miljödomstolen om målet inte handläggs som stämningssmål. Vilka kostnadsposter som motparten kan få ersättning för framgår av 18 kap. 8 § rättegångsbalken. Det gäller kostnad för att förbereda rättegången och att föra talan samt arvode till ombud och tekniska och andra biträden. Som allmän förutsättning gäller att kostnaden ska ha varit skäligen påkallad för att tillvarata partens rätt i processen. Sökandens motpart har också rätt till ersättning för eget arbete och tidspillan med anledning av rättegången.

Vattenfall har medgett att utge ersättning för rättegångskostnad med 193 087 kr avseende arbete som Kammarkollegiet utfört i förlikningsarbetet och ska därför åläggas att utge ersättning i enlighet med sitt medgivande.

Mark- och miljödomstolen har vidare kommit fram till att Kammarkollegiet har rätt att hänskjuta fråga enligt förlikningsavtalet och att framställa yrkande om minimitappning. Kammarkollegiets ersättningsyrkande i denna del bedöms som skäligt. Vattenfall ska således utge ersättning för rättegångskostnader till Kammarkollegiet med yrkat belopp för tiden den 9 maj 2009 till den 14 mars 2023.

Vindelälvs kommunerna

Vindelälvs kommunerna har yrkat ersättning för rättegångskostnader för perioden den 5 december 2022 till den 14 mars 2023 med 251 772 kr varav 178 000 kr avser ombudsarvode, 8 919 kr avser ombudets utlägg, 10 266 kr avser arvode till vittnet LEAN, 4 233 kr avser vittnets hotell- och resekostnader och 50 354 kr avser mervärdesskatt. Kommunerna har i denna del anfört i huvudsak följande. Det föreligger förutsättningar för att utge ersättning för rättegångskostnader till kommunerna. Vattenfalls avvisningsyrkande gentemot kommunerna ska inte vinna bifall. Möjligheterna att hänskjuta finns alltså kvar och redan av den anledningen ska kommunerna tillerkännas ersättning. Dessutom är kommunerna företrädare för det allmännas intressen och även av det skälet kan rättegångskostnader utges. Yrkanden om ökad minimitappning som ska prövas i målet om hänskjutande sker. Vad gäller ersättningen i den del den avser kommunernas kostnad för vittnet LEAN:s inställelse har kommunerna anfört att LEAN nödgats gå igenom sina handlingar och att han närmast är att jämföras med sakkunnigt vittne varför kommunerna ska tillerkännas full ersättning för hans medverkan.

Vattenfall har motsatt sig att utge ersättning för rättegångskostnader och har anfört i huvudsak följande. Kommunerna har varit sakägare i målet dels i egenskap av företrädare för allmänt intresse, dels i egenskap av fastighetsägare. Kommunerna har skrivit under både avsiktsförklaringen i april 2007 och det slutliga förlikningsavtalet under oktober 2008. Kommunerna är bundna av ingånget avtal. Kommunerna kan inte yrka ersättning för kostnader då slutlig uppgörelse träffats om skadereglering på Stornorrfors inverkan i Vindelälven. Grunderna härför är följande:

1. Vattenfall har fullgjort de åtaganden som följer av avtalet.
2. Kommunerna har hänskjutit frågan om föreslagna, i styrgruppen godkända och därefter utförda åtgärder, långt efter det att åtgärderna presenterats för och bestämts av styrgruppen samt utförts. Detta är långt efter den i avtalet angivna tidsfristen för hänskjutande gått ut.
3. Av såväl avsiktsförklaringens som förlikningsavtalets klara ordalydelse är inte yrkanden om ökad minimitappning ett avtalat alternativ enligt förlikningsavtalet. Kommunerna har därför varit förhindrade att hänskjuta fråga till mark- och

miljödomstolens avgörande. Ersättning ska därför inte utgå för en talan som inte kan framställas.

Domstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen har kommit fram till att Vindelälvs kommunerna har rätt att hänskjuta fråga enligt förlikningsavtalet och att framställa yrkande om minimitappning. Mark- och miljödomstolen bedömer Vindelälvs kommunernas ersättningsyrkande avseende ombudsarvode och ombudets hotell- och resekostnader som skäligt.

Parts kostnad för vittnesbevisning kan i förhållande till motparten göras gällande som en rättegångskostnad enligt bestämmelserna i 18 kap. 8 §. Den part som åberopat vittnet kan inte i förhållande till motparten få högre belopp än det rätten fastställt i ersättning till vittnet som en ersättningsgill rättegångskostnad (se Fitger m. fl., Rättegångsbalken, [2022, version 93, JUNO], kommentaren till 36 kap. 24 §). Beträffande partssakkunniga hindrar inte rättsens beslut om ersättning för inställelse att parten kan få ersättning för rättegångskostnad avseende kostnad för den partssakkunniges arbete (se Borgström, Rättegångsbalk [1942:740] 36 kap. 24 §, Lexino 2021-06-25 [JUNO]).

Mark- och miljödomstolen bedömer att LEAN inte kan anses vara sakkunnigt vittne och att ersättning för Vindelälvs kommunernas rättegångskostnad i denna del ska bestämmas i enlighet med vad domstolen har fastställt i ersättning till honom.

Vattenfall ska således utge ersättning för rättegångskostnader till Vindelälvs kommunerna med totalt 245 190 kr (178 000+8 919+9 233+49 038) för tiden den 5 december 2022 till den 14 mars 2023.

NIRI:s huvudmän

NIRI:s huvudmän har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i målet med 918 429 kr (477 073 +441 356) varav 692 400 kr (363 000+329 400) utgör ombudsarvode, 13 408 kr (6 851+6 557) utgör ombudets utlägg, 28 936 kr (11 808 +17 128) utgör ombudets tidspillan och 183 686 kr (95 415+88 271) utgör

mervärdesskatt. Ersättningen avser perioden från den 1 februari 2022 till den 14 mars 2023 (se aktbilagorna 2174 och 2242). NIRI:s huvudmän har i denna del anfört i huvudsak följande. Arbete med den hänskjutna frågan respektive frågan om minimitappning inte kan särskiljas men i den mån det blir aktuellt med fördelning får ersättningen fördelas med 50 procent på vardera frågan. Utlägg och tidsspillan har uppkommit redan om en av frågorna är ersättningsgilla varför kostnaderna för dessa inte bör fördelas oavsett om endera frågan avvisas. Målet inte är avslutat i hänskjutandefrågan och inte heller i minimitappningsfrågan, i vilka båda frågor de ska anses ha talerätt. Sakägare i Obbola framställde yrkanden om minimitappning år 2006 och yrkandet har inte återkallats.

Vattenfall har motsatt sig att utge ersättning för rättegångskostnader och har anfört i huvudsak följande. De enskilda sakägarna har både skrivit under avsiktsförklaringen april 2007 och det slutliga förlikningsavtalet under oktober 2008. De enskilda sakägarna är bundna av ingånget avtal. Enskilda sakägare kan inte yrka ersättning för kostnader då slutlig uppgörelse träffats om skadereglering på Stornorrfors inverkan i Vindelälven. Grunderna härför är följande:

1. Miljödomstolen fastställde genom dom den 19 december 2008, stadfäst förlikningsavtalet som ersättning för de skador på enskilt fiske som uppkommit uppströms dämmningsområdet i Vindelälven. Domen har vunnit laga kraft. Det innebär att alla enskilda sakägare i Vindelälven är bundna av domens rättskraft. Enskilda fastighetsägare eller rättighetshavare vid Vindelälven är inte att anse som sakägare beträffande det allmänna fisket eller vattenhushållningen för landskapsvård.
2. Vattenfall har fullgjort de åtaganden som följer av avtalet.
3. Enskilda har hänskjutit frågan om föreslagna, i styrgruppen godkända och slutligen utförda åtgärder långt efter det att de var uppe till avgörande i styrgruppen. Detta är långt efter den i avtalet angivna tidsfristen för hänskjutande löpt ut. Sakägarna i Vindelälven har kontinuerligt varit representerade då deltagare från Vindelälvens fiskeråd varit en av medlemmarna i styrgruppen. Till det kommer att huvudprojektledaren STWE närvarit på i princip alla styr- och arbetsgruppsmöten.

4. Av såväl avsiktsförklaringens som förlikningsavtalets klara ordalydelse är inte yrkanden om ökad minimitappning ett avtalat alternativ enligt förlikningsavtalet. Någon rätt till yrkanden utöver det stadfästa förlikningsavtalet finns inte. Den säkerhetsventil som följer av lag men som för tydlighets skull även angivits i avtalet, Kammarkollegiets ovillkorliga rätt att ompröva, återfinns i sista stycket i § 4.2 i avtalet.
5. Sakägarna i Obbola kan inte hänskjuta frågan om Stornorrfors inverkan på vattenhushållningen då avtal med Obbola ingåtts som slutligt löst frågan om Stornorrfors inverkan på fiket i Obbola. Avtalet är ingivet i målet.

Av ovan nämna skäl har inte de enskildas fastighetsägarna i Vindelälven, eller rättighetshavare i Obbola nu rätt till ersättning för rättegångskostnader i målet om Stornorrfors kraftstation.

Avseende ersättning för perioden februari-november 2022 har Vattenfall anfört att om domstolen skulle finna att några eller alla av NIRI:s huvudmän är sakägare har Vattenfall inget att erinra mot skäligheten av yrkat belopp för rättegångskostnader när kostnadsposterna för dessa tydligt pekats ut i ingiven kostnadsräkning. Något belopp har inte vitsordats då det inte klargjorts i vilken omfattning räkningen berör nedströmsintressen.

Domstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen har kommit fram till att de av NIRI:s huvudmän som är fiskerättsägare i Vindelälven och som var part i förlikningsavtalet har rätt att hänskjuta fråga enligt avtalet och att framställa yrkande om minimitappning. Domstolen bedömer därför att de har rätt till ersättning för rättegångskostnader i målet. Vad avser de fiskerättsägare i Vindelälven som inte var part i förlikningsavtalet har de inte rätt att föra talan i fråga om minimitappning och har således inte heller rätt till ersättning för rättegångskostnader i målet. Rättegångskostnader för fiskerätts-arrendatorer i Obbola fastställs inte inom ramen för detta beslut.

Med beaktande av vad som ovan anförts har domstolen att ta ställning till om kostnaderna varit skäligen påkallade för tillvaratagande av rätten för de parter som har

bedömts ha rätt till ersättning för rättegångskostnader. Mark- och miljödomstolen bedömer att den begärda ersättningen avseende ombudets utlägg och tidsspillan är skälig. Vad gäller ersättning för ombudsarvode gör mark- och miljödomstolen följande bedömning.

Mark- och miljödomstolen har att bedöma skälig ersättning för de sakägare med talerätt som omfattas av beslutet utifrån den kostnadsräkning som lämnats in. Någon särskild fördelning av kostnaderna för ombudet mellan sakägarna har dock inte angetts och det kan därför inte fastställas vilken del av ersättningen som avser arbete för de sakägare som enligt ovan inte omfattas av det här ersättningsbeslutet.

Kostnaden för ombudsarvode ska inte i första hand bestämmas efter nedlagd tid. Sådan ersättning ska bestämmas med hänsyn till bl.a. målets beskaffenhet och omfattning samt till den omsorg och skicklighet med vilken arbetet utfört (jfr rättsfallet NJA 1997 s. 854).

Av den senare kostnadsräkningen framgår att kontakt med de huvudmän som NIRI företräder främst avser HESA. Det kan här noteras att STWE företräder sig själv i målet. Vid huvudförhandlingen framkom att HESA, som av NIRI uppgavs vara sakägare, inte längre var det. Detta har lett till att det uppkommit fråga om hur många av NIRI:s huvudmän som är sakägare i dagsläget. Att under lång tid vara ombud för ett så stort antal personer som är fallet för NIRI i aktuellt mål ställer stora krav på att hålla sig uppdaterad i fråga om deras sakägarskap.

Mark- och miljödomstolen ifrågasätter inte att NIRI lagt ner den tid som anges i kostnadsräkningen, men bedömer mot bakgrund av målets svårighetsgrad och omfattning att all nedlagd tid inte varit påkallad för tillvaratagande av parternas rätt. Hänsyn ska även tas till en av NIRI:s huvudmän bedömts inte ha talerätt samt att några av dem inte omfattas av det aktuella beslutet, även om ombudskostnaden i denna del torde vara förhållandevis begränsad sett till det stora antalet personer som NIRI företräder i målet. Mot denna bakgrund och med beaktande i någon mån

även av den omsorg med vilken arbetet utförts bedömer domstolen att ett skäligt arvode för NIRI:s arbete uppgår till 400 000 kr exklusive mervärdesskatt. På ersättningen ska mervärdesskatt utgå.

Vattenfall ska alltså som ersättning för rättegångskostnader till NIRI:s huvudmän betala 552 918 kr (400 000+13 408+28 926+110 584) för tiden den 1 februari 2022 till den 14 mars 2023.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-11)

Överklagande senast den 7 juni 2023.

Emma Granberg

Jonas Öhlund

I domstolens avgörande har rådmännen Emma Granberg (ordförande) och Jonas Öhlund deltagit.

Hur man överklagar

MMD-11

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från beslutets datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i beslutet.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar domstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer hittar du på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.

GRAL

MAAN

MOAR

EOAT

URBE

EVBE

KEBE

KEBJ

NDBR

EVBR

HEBR

GÖDA

JODA

MADA

ANER

JAER

LIER

CHFO

ROFR

JOGO

GUGR

TOGR

DAGR

POGU

OLGU:s dödsbo

THHE

DAHE

SOHÖ

ELIV

LAIV

BMDJ

GUJO

LEJO

TSJO

KUJO:s dödsbo

SVJO

KJJO

MAJO

MAJO:s dödsbo

BJLE

FOLE:s dödsbo

MILI

BÖLI

JRLI

JOLI

ERLU

IVLU

LELÖ

BEMA

KJMA

KGMO

BELI

BINI

HÅNI

KJNI

PANI

RONI

SANI

KANOI

HÅNÄ

HÅOL

ANOT

STOT

BEPE

ANRÖ

GUSA

STSA

ERSA

PESA

ÅKSA

JESO

INST

ROST

BRSV

Vindelgransele samfällighetsförening

LAVÅ

TOVÄ

LAÅS

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se